



Zdravotně
sociální fakulta
Faculty of Health
and Social Sciences

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Spiritualita studujících v oboru sociální práce

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Studijní program: **SOCIÁLNÍ PRÁCE**

Autor: Veronika Březovská

Vedoucí práce: doc. PhDr. Bc. Alena Hricová, Ph.D.

České Budějovice 2022

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci s názvem „*Spiritualita studujících v oboru sociální práce*“ jsem vypracoval/a samostatně pouze s použitím pramenů v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby bakalářské práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé bakalářské práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích dne 2.5. 2022

.....

Veronika Březovská

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala především doc. PhDr. Bc. Aleně Hricové, PhD. za odborné vedení, rady, trpělivost a pomoc při zpracování bakalářské práce. Dále bych poděkovala také panu Douglasovi A. Macdonaldovi za poskytnutí odborných materiálů a rad k vyhodnocení dotazníku.

Mé poděkování patří také mé rodině a blízkým, kteří mě během celého studia podporovali. V neposlední řadě děkuji všem respondentům, kteří se podíleli na výzkumu bakalářské práce.

Spiritualita studujících v oboru sociální práce

Abstrakt

Předkládaná bakalářská práce se zabývá tématem spirituality u studujících v oboru sociální práce. Cílem bakalářské práce byl zjistit míru spirituality u studujících v oboru sociální práce, přičemž hlavní výzkumná otázka zněla následovně: „Jaká je míra spirituality u studujících v oboru sociální práce na Jihočeské univerzitě?“

Byly stanoveny následující hypotézy: „Studenti z Teologické fakulty dosahují oproti studentům ze Zdravotně sociální fakulty vyšší skóre na škále dimenze religiozity.“, „Věřící dosahují oproti nevěřícím vyšší skóre na škále dimenze zkušenostně – fenomenologické.“, „Studenti dosahují obecně vyšší skóre na škále kognitivní orientace na spiritualitu než na škále dimenze religiozity.“, „Ženy dosahují na škále dimenze paranormálního přesvědčení vyšší skóre než muži.“ Hypotézy č. 1, 2, 4 byly testovány za pomoci tzv. T-testu pro dvě nezávislé skupiny. Hypotéza č. 3 byla testována pomocí tzv. korelační analýzy.

Výzkumná část byla provedena kvantitativní strategií, která byla realizovaná pomocí metody dotazování prostřednictvím standardizovaného dotazníku Expressions of Spirituality Inventory-revised a sociodemografického dotazníku. Výzkumný soubor tvořilo celkem 156 studujících z oborů sociální práce z Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Z provedeného výzkumu vyplynulo, že spiritualita může představovat významnou součást života studujících v oborech sociální práce, neboť celkem 64% z dotazovaných respondentů by se označilo za věřící. Výsledky standardizovaného dotazníku ukázaly, že studenti sociální práce nedosahovali v průměru vyšších hodnot než populace. V rámci výzkumu byla také ověřena reliabilita dotazníku ESI-R a byly sledovány rozdíly mezi nezávislými proměnnými.

Bakalářská práce může svými výsledky rozšířit vědecké poznatky z oblasti spirituality a rovněž poskytuje informace o spiritualitě studujících v oboru sociální práce.

Klíčová slova

Sociální práce; spiritualita; studium sociální práce

Spirituality among students of social work

Abstract

The present bachelor thesis deals with the topic of spirituality among students of social work. The aim of this bachelor's thesis was to find out the degree of spirituality among students of social work, while the main research question was: „What is the degree of spirituality among students of social work at the University of South Bohemia?“

The following hypotheses were established: „Students from the Faculty of Theology score higher than students from the Faculty of Health and Social Sciences on the religiosity dimension scale.“, „Believers score higher than non-believers on the experiential-phenomenological dimension scale.“, „Students generally score higher on the cognitive orientation to spirituality scale than on the religiosity dimension scale.“, „Women score higher than men on the paranormal beliefs dimension scale.“ Hypotheses H1, H2, H4 were tested using the so-called T-test for two independent groups. Hypothesis H3 was tested using the so-called correlation analysis.

The research part was carried out using a quantitative strategy, which was implemented by means of a survey method through a standardized questionnaire Expressions of Spirituality Inventory–revised and a socio-demographic questionnaire. The research group consisted of a total of 156 students of social work from the University of South Bohemian in České Budějovice. The research revealed that spirituality may form a significant part of the lives of students of social work, as a total of 64% of the respondents identified themselves as believers. The results of the standardized questionnaire revealed that compared to other research, students of social work on average, show a similar level of spirituality as the general population. The reliability of the ESI-R questionnaire was verified and differences between the independent variables were also examined.

This bachelor's thesis can add to the scholarly knowledge in the field of spirituality with its results and also provides information about the spirituality of students of social work.

Key words

Social work; spirituality; students of social work

Obsah

Úvod	7
1 SOUČASNÝ STAV	8
1.1 Spiritualita.....	8
1.1.1 Vymezení pojmu spiritualita	8
1.1.2 Křesťanská a přirozená spiritualita	9
1.1.3 Spirituální potřeby člověka.....	11
1.1.4 Spirituální vývoj jedince	13
1.1.5 Spiritualita jako složka osobnosti	15
1.1.6 Spirituální inteligence	16
1.1.7 Spirituální prožitky	18
1.2 Sociální práce a spiritualita.....	20
1.2.1 Sociální práce.....	20
1.2.2 Odborná způsobilost a osobnostní předpoklady pro výkon sociální práce .	21
1.2.3 Vliv spirituality a motivace pro profesní zaměření v oboru sociální práce.	23
1.2.4 Spiritualita v sociální práci	24
1.3 Měření a výzkumy spirituality	28
1.3.1 Metody a dotazníkové nástroje k měření spirituality	28
2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY	30
2.1 Cíl práce.....	30
2.2 Výzkumná otázka.....	30
2.3 Hypotézy.....	30
2.3.1 Operacionalizace hypotéz.....	30
3 METODIKA	33
3.1 Zvolená metodika.....	33
3.2 Testové metody	33
3.2.1 Sociodemografický dotazník	33
3.2.2 Expressions of Spirituality Inventory.....	34
3.3 Technika sběru dat	35
3.4 Výzkumný soubor	35
3.5 Vyhodnocování dat	36

3.6	Etika výzkumu	36
4	VÝSLEDKY DAT A JEJICH INTERPRETACE	37
4.1	Charakteristika respondentů	37
4.2	Analýza výsledků	41
4.2.1	Reliabilita dotazníku ESI-R.....	41
4.2.2	Korelace škál dotazníku ESI-R.....	43
4.2.3	Rozdíly mezi nezávislými proměnnými.....	44
4.2.4	Porovnání výsledků s jinými výzkumy	49
4.3	Statistické testování hypotéz.....	50
5	DISKUSE	53
6	ZÁVĚR.....	57
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	59
8	SEZNAM ZKRATEK A VYBRANÝCH POJMŮ	67
9	PŘÍLOHY	68
9.1	Příloha č. 1 Standardizovaný dotazník Expression of Spirituality Inventory (český překlad užitý při sběru dat).....	68

Úvod

*„Je zbytečné se ptát, má-li život smysl či ne.
Má takový smysl, jaký mu dáme.“*

Seneca

S pojmem spirituality se v současné době často setkáváme jak v obecném, tak i v odborném diskurzu. Jedná se o multidimenzionální fenomén, který je však složité jednoznačně vymezit. Každý z nás si tento pojem interpretuje odlišným způsobem a neexistuje definice, která by tento fenomén jednoznačně vystihovala. Obecně lze chápat spiritualitu jako něco, co nás přesahuje a zároveň ovlivňuje naše myšlení a jednání. Spiritualita nabývá na svém významu především v obtížných životních situacích, kdy nastává touha po hledání smyslu.

Spiritualita byla dlouhou dobu považována za nejednoznačný pojem, který není uchopitelný pro empirické zkoumání. V posledních desetiletích se však objevuje snaha o vědecké uchopení spirituality, a to především v podobě dotazníkových metod. Ve vědeckém prostředí proběhlo již mnoho výzkumů zaměřených na zkoumání spirituality napříč různými skupinami osob.

Různé sociologické výzkumy dokazují, že Česká republika představuje jednu z nejsekulárnějších zemí v Evropě. Spiritualitu však neztotožňujeme s náboženstvím, poněvadž spiritualita nebývá, na rozdíl od náboženství, spojovaná s určitou náboženskou organizovanou skupinou, ale klade důraz především na osobní duchovní rozměr jedince. Je tedy na místě rozšířit výzkumy spojené se spiritualitou i na území České republiky.

Tato bakalářská práce si klade za cíl zjistit míru spirituality u specifické skupiny osob, a to u studujících v oboru sociální práce. Spiritualita sehrává v oblasti pomáhání důležitou roli, proto bakalářská práce zjišťuje, zda a v jaké míře, jsou spirituálně orientováni studenti sociální práce. Studenti sociální práce se připravují na náročné povolání a již během svého studia se setkávají s náročnými situacemi, často i s tragickými životními osudy klientů. Právě spiritualita by pro studenty sociální práce mohla znamenat jakési bezpečné útočiště, které jim napomáhá vyrovnat se s náročnými situacemi. Spirituální stránka mohla u studentů ovlivnit také volbu studia v oboru sociální práce, poněvadž některé osoby mohou hledat ve svém životě smysl právě prostřednictvím pomoci ostatním lidem.

1 SOUČASNÝ STAV

1.1 Spiritualita

První kapitola teoretické části bakalářské práce nese název „Spiritualita“, poněvadž se následující podkapitoly věnují snaze o teoretické uchopení spirituality, ale také tématům, jež se spiritualitou úzce souvisí nebo jsou její součástí.

1.1.1 Vymezení pojmu spiritualita

Němečková (2016) uvádí, že pojem spiritualita pochází z latinského slova „spiritualis“, odvozeného od slova „spiritus“ (duch), které v českém překladu znamená „duchovní“. Spiritualitu tedy můžeme přeložit také jako duchovnost, avšak v odborné literatuře se dává přednost především převzatému termínu spiritualita (Němečková, 2016). Dle výše citované autorky se jedná o komplexní a mnohovýznamový fenomén, který je složité jednoznačně vymezit, a proto v odborné literatuře narážíme na celou řadou různých definic.

Dle Říčana (2007) je spiritualita něco, co nás na jedné straně fascinuje a na druhé straně nás děsí a vyvolává v nás pocit strachu. Spirituální prožitek autor chápe jako jev, který svého nositele duchovně posiluje, přináší mu nová poznání, a dokonce ho může vytrhnout ze všední existence. Toto vytržení z běžné existence, pomocí transcendentních prožitků, Říčan (2007) pojmenovává jako „extáze“. Říčan (2010a) zároveň zdůrazňuje potřebu spirituality v medicíně, ve výchově, ve výcviku manažerů atd.

Autoři Vojtíšek, Dušek a Motl (2012) hovoří v souvislosti se spiritualitou o vnímání posvátného. Autoři vymezují posvátno jako vnímání transcendentních zkušeností, které mají pro každého jedince jinou podobu. Posvátno dle autorů přesahuje naši existenci, a je jí dokonce nadřazeno.

Opatrný (2019) tvrdí, že spiritualitu lze také chápat jako vyjádření obrazu nitra člověka, které determinuje orientaci v jeho životě. Tato orientace dle autora může nebo nemusí mít jednoznačně definovaný náboženský rozměr. Autor zmiňuje, že určitou míru spirituality můžeme zaznamenat u každého člověka.

Dle Candy (2020) je spiritualita nekončícím životním procesem, během něhož se jedinec neustále vyvíjí. Spiritualitu autor označuje jako životní proces, během kterého se jedinec

zaměřuje na otázky jako je smysl života, problematika morálky, nebo se jedinec snaží o dosažení duševní pohody. Autor tvrdí, že pro spiritualitu je základním aspektem propojení s ostatními lidmi, přírodou, vesmírem a s jinými živými bytostmi.

Hlávková (2020) hovoří o spirituálním rozměru jako o úrovních, které nás přesahují, a nejsme schopni tyto osudové danosti zcela ovlivnit vlastními silami. Autorka uvádí, že přijetí pocitu vyšší síly přináší člověku úlevu a osvobozující pocit, že se zde nachází něco, co nás přesahuje, a na co se dá v našem životě spolehnout. Z osob, které procítili a přijali tento spirituální rozměr, vyzařuje dle slov autorky klid a pochopení pro skryté zákonitosti našich životů. Pokud se tedy pokusíme o napojení na spirituální zdroj, a nespolehneme pouze na naši rozumovou stránku, může dle autory náš život získat zcela nový a jedinečný rozměr.

Autoři Vojtíšek, Dušek a Motl (2012) zmiňují, že pojem spiritualita se často zaměřuje s pojmem religiozita. Spiritualitu přitom dle autorů chápeme jako alternativu k pojmu religiozita, poněvadž religiozita je pojem, který vyjadřuje především spjatost s určitou duchovní tradicí (především tou křesťanskou) a jejími institucemi. Pojem religiozita v lidech vyvolává především negativní emoce spojené s omezováním nebo také zastaralostí, zatímco spiritualita v nás evokuje zážitek, tvořivost a svobodný rozvoj jedince (Vojtíšek, Dušek a Motl, 2012).

Spiritualita se dle Vojtíška, Duška a Motla (2012) postupně odpoutala od křesťanského základu, a dokonce se rozšířila i mimo oblast náboženství. Stříženec (2004) dodává, že oba pojmy souvisí s uznáváním něčeho, co nás přesahuje. Avšak spiritualitu lze chápat jako nepostradatelnou součást religiozity, která značně religiozitu přesahuje (Stříženec, 2004).

Obecně můžeme tedy říct, že spiritualitu lze chápat jako něco, co nás přesahuje a výrazným způsobem ovlivňuje naše vnímání a chování. Spiritualita nemusí také být spojena s určitým náboženstvím, naopak vyjadřuje spíše inspiraci mimo duchovní organizace.

1.1.2 Křesťanská a přirozená spiritualita

Dle Vojtíška, Duška a Motla (2012) kořeny pojmu spiritualita nacházíme již v křesťanské tradici. Křesťanské pojetí spirituality se vztahuje především k působení Ducha svatého, třetí božské osoby, které ovlivňuje vnitřní život člověka (Vojtíšek, Dušek a Motl, 2012).

Opatrný (2019) konstatuje, že stěžejním pojmem v křesťanské spiritualitě je „víra“. Víru lze dle autora chápat jako dynamický fenomén, poněvadž se člověk musí ve svém životě určitým způsobem posunout, má-li přijmout slovo Boží. Autor dodává, že Nový zákon tento jev nazývá jako „obrácení“.

Dle Opatrného (2019) obrácení očekává, že člověk uzná nenaplněnost svého života a rozhodne se pro přijetí Ježíšovy cesty. Autor dodává, že člověk během této cesty postupně přehodnocuje svoji stupnici životních hodnot a vyprostí se z osamělosti, jelikož se dostává do nového vztahu – do vztahu s Bohem. Opatrný (2019, s. 44) uvádí, že víra je *„proměna člověka, tvora Božího, stvořeného k obrazu Božímu a zasaženého hříchem, v Božího přítele.“*

Dle Němečkové (2016) nastává významný přelom v dějinách křesťanství v druhé polovině dvacátého století, kdy docházelo v západní společnosti k oslabení postavení institucionalizovaného náboženství, které souviselo především se společenskými změnami, se kterými bývají rovněž spojovány termíny jako modernizace, urbanizace, industrializace a také silné působení pozitivismu. Říčan (2007) tvrdí, že s postupnou sekularizací Západu došlo k vzniku kultury nezávislé na náboženské tradici. Němečková (2016) dodává, že se jednotlivci postupně odprošťovali od tradičních institucí a postoj k duchovním otázkám se stal především osobní záležitostí. V tomto období se dle autorky také postupně obnovoval zájem o východní filozofické a náboženské koncepty. Tato inspirace vedla k osobní aktivitě jednotlivce na cestě k transcenci, během níž dochází k uvědomění, že každý z nás se podílí na kosmickém životě a skrze poznání sebe sama nalézá v kosmickém životě své místo (Němečková, 2016).

Hlavková (2020) spojuje nenáboženskou spiritualitu především s osobním procítěním, osobním prožitkem a osobním věděním. Fischer et al. (2018) uvádí, že nenáboženskou spiritualitou lze oslovit i osoby nepraktikující svou víru v rámci institucionalizované církve. Spiritualita umožňuje hovořit a klást si otázky o víře a Bohu mimo církev a náboženské instituce (Fischer et al., 2018).

Říčan (2007) hovoří o nenáboženské spiritualitě (přirozené spiritualitě) jako o tendenci distancovat se od křesťanské tradice. Nenáboženskou spiritualitu definuje Říčan (2007, s. 52) jako *„prožitky, ke kterým dochází mimo rámec náboženských organizací a bez vztahu k doktrínám těchto organizací.“*

Oddělení náboženství a spirituality dosvědčuje Říčan (2007) na sloganu „I am not religious, but I am spiritual“, který v překladu znamená „S náboženstvím na mě nechodíte, ale duchovno – to беру!“ Mezi témata spojená se spiritualitou řadí Říčan (2006) také některé vztahové emoce. Jako příklady uvádí Říčan (2006) například respekt a úctu k druhému člověku, okouzlení krásou nebo také intimitu.

Dle Říčana (2007) přispěly k prosazení nenáboženské spirituality tři faktory:

1. **„Chemická“ mystika** – tento faktor dle autora představuje jevy, které jsou způsobeny omamnými látkami a způsobují pocity kosmického vědomí, hlubokého pochopení smyslu života a pocit naprostého vnitřního klidu. Autor zmiňuje tři významné muže – Aldous Huxley, Timothy Leary a Stanislav Grof, kteří tyto látky na sobě vyzkoušeli a jejich intenzivní účinky označili jako náboženské.
2. **Požadavek „politické korektnosti“** – duchovní principy, jež jsou spojované s určitým náboženstvím se dle autora často setkávají s odporem ze strany společnosti, zatímco spiritualita, která není blíže specifikovaná a nespojuje se s určitým náboženstvím, je společností snáze akceptovaná.
3. **Obrana autonomie oboru** – je-li spiritualita pojímána jako nenáboženská, je tím dle autora automaticky také vyjádřena distance od toho, že by psychologie mohla propagovat určité náboženství.

1.1.3 Spirituální potřeby člověka

Zacharová (2012) chápe potřebu jako stav nedostatku, který se odchyľuje od životního optima jedince. Obecně lze potřeby dělit do dvou základních skupin, a to na primární a sekundární, přičemž primární potřeby souvisí s přežitím jedince a sekundární potřeby jsou spjaty s rozvojem jeho osobnosti (Zacharová, 2012).

Hodge a Horvarth (2011) ve svém kvalitativním výzkumu vymezili celkem 8 domén spirituálních potřeb ve zdravotnickém prostředí. Dle autorů lze většinu z níže uvedených potřeb předpokládat i v rámci spirituality mimo zdravotnické prostředí. Mezi tyto potřeby patří dle Hodge a Horvartha (2011):

- Smysl, účel, naděje.
- Vztah k Bohu.

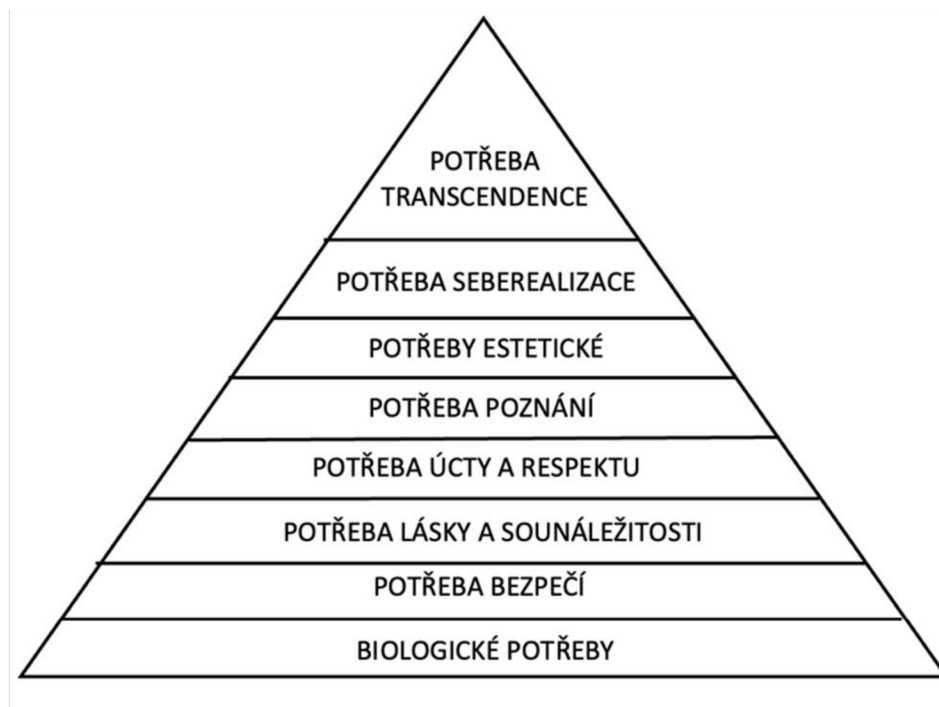
- Duchovní prožitky.
- Náboženské povinnosti.
- Mezosobní styky.
- Interakce s profesionálním personálem.

Procházková (2018) se v souvislosti s potřebami zmiňuje o americkém humanistickém psychologovi Abrahamovi Maslowovi, který se zapsal do dějin psychologie svou hierarchickou klasifikací potřeb člověka (obr. 1). Maslow tvrdil, že každý člověk má předpoklady k tomu, aby dosáhl naplnění svého života, avšak musí k tomu překonat několik překážek v podobě naplnění nižších potřeb hierarchické pyramidy (Procházková, 2018).

Nejspodnější část pyramidy tvoří fyziologické potřeby, které představují především potřeby, které jsou nezbytné k zachování lidské existence (Kassin, 2012). Říčan (2007) tvrdí, že pokud nejsou biologické potřeby uspokojeny, mohou zcela ovlivnit prožívání a jednání jedince. Jakmile jsou uspokojeny fyziologické potřeby, usilujeme dle Říčana (2007) o potřebu bezpečí, kterou může představovat například stabilní práce nebo klidný domov. Kassin (2012) uvádí, že se na dalším stupni v hierarchii potřeb nachází sociální potřeby družnosti, sounáležitosti, lásky, příbuzenských vztahů nebo členství v kolektivu. Říčan (2007) dále mluví v hierarchii potřeb o uspokojení potřeby úcty a respektu. Jakmile jsou všechny výše zmíněné potřeby uspokojeny, nastupují dle Říčana (2007) na řadu potřeby poznání, krásy a harmonie, které se již blíží k dosažení potřeby seberealizace.

Říčan (2007, s. 233) zdůrazňuje fakt, že v poslední verzi hierarchii potřeb podle Abrahama Maslowa se na nejvyšším místě nachází potřeba transcendence neboli *„hlubokého prožití toho, že je člověk součástí většího celku – lidstva, přírody nebo dokonce celého vesmíru.“*

Říčan (2007) rovněž zmiňuje, že Maslow hovořil také o vrcholných zkušenostech, jejichž výskyt předpokládal u seberealizujících se jedinců. Vrcholné zkušenosti představují prožitky, při kterých se jednotlivec odpoutá od svého sebestředného Já a dochází k hlubokému souznění se světem jako celkem (Říčan, 2007).



Obrázek č. 1 - Maslowova pyramida potřeb

Zdroj: Říčan (2007)

Říčan (2009) tvrdí, že v hodnotovém systému člověka stojí poměrně vysoko také spirituální potřeba smyslu, která patří mezi dominantní integrační faktory psychiky a je propojena s dalšími kognitivními, emočními a motivačními složkami osobnosti. Mezi prvními na tuto potřebu upozornil V. E. Frankl (Říčan, 2009).

Smékal (2017) uvádí, že V. E. Frankl je zakladatelem psychoterapeutického přístupu nesoucí název logoterapie, jehož stěžejním pilířem se stává hledání a naplnění smyslu života. Frankl tvrdil, že život je potenciálně smysluplný za jakýchkoliv životních situací, dokonce i za těch nejbídnějších (Smékal, 2017).

1.1.4 Spirituální vývoj jedince

Dle Schermera (2007) se spiritualita v životě jedince neustále vyvíjí a mění. Duchovní vývoj je podpořen vzájemným působením mezi duchovní podstatou a dynamickými tensemi v osobnosti (Schermer, 2007). Autoři Hay a Nye (2006) vycházeli z předpokladu, že se děti rodí již s přirozenou kapacitou pro spirituální zkušenosti. Vývoj spirituality nesouvisí s kulturními vlivy, které působí na dítě v průběhu jeho života, poněvadž se dítě stává již od narození součástí univerzálního povědomí o existenci transcendentního (Hay a Nye, 2006).

Hay a Nye (2006) upozorňují na to, že spiritualita nemusí být vyjádřena pouze náboženským jazykem a ve spojitosti s náboženskými institucemi, s čímž také souvisí složitost interpretace a výzkumu dětské spirituality. U dětí se objevují především tzv. duchovní sklony, které autoři nazývají jako *relational consciousness*, v překladu *vztahové vědomí*, které představuje záměrný a přirozený proces vytváření vztahu ke světu, ke všemu živému i neživému, k druhým a k sobě samému (Hay a Nye, 2006).

V souvislosti s duchovním vývojem nesmíme opomenout Erika Eriksona a jeho *Teorii osmi stádií celoživotního vývoje*. Říčan (2007) vyzdvihuje Eriksonovo propojení psychoanalytického uchopení tělesnosti a také těch složek duše, jež přesahují tuto tělesnost. Právě proto toto dílo Říčan (2007) řadí k vrcholným dílům psychologie náboženství a spirituality.

Říčan (2007) stručně popsal jednotlivé Eriksnova stádia s důrazem na jejich spirituální stránku:

Stadium základní důvěry a naděje

Toto stadium probíhá přibližně v horizontu prvního roku života. Během tohoto stádia se vytváří schopnost důvěřovat, která se později uplatní, když se dítě poprvé setkává s věstí o Bohu. Když se nedaří vybudovat si základní důvěru, nastává zápas s neschopností se existenciálně upnout transcendentní Bytosti a hodnotám dané kultury.

Stadium první autonomie

Časově se toto období vymezuje od prvního do třetího roku života. V stádiu první autonomie přichází období prvního vzdoru a konfliktu s rodiči. Východiskem v tomto bouřlivém období je přijetí řádu, které napomůže dítěti k pochopení faktu, že omezení, která mu rodiče ukládají, ho chrání před škodlivými následky jeho vlastního jednání. Tento řád zaručuje spravedlivou míru autonomie, a proto v něm dítě postupně spatřuje zalíbení.

Stadium iniciativy

Stadium iniciativy nastává v předškolním věku a během tohoto stádia dochází k vytvoření svědomí dítěte. Hlavní otázkou dítěte v tomto období je posouzení toho, co je dobré a co je špatné.

Stadium snaživosti

Toto stadium nastává v mladším školním věku. Spiritualita se v tomto věku vyvíjí harmonicky, zpravidla dítě ochotně přijímá nauku i nabízené role a činnosti, pokud odpovídají jeho rozumovému vývoji. V tomto období bývá náboženský život upřímný a šťastný.

Stadium identity

Stadium nastává v období adolescence a během tohoto stadia jedinci překonávají dětskou mentalitu a nachází svou duševní i duchovní identitu.

Stadium intimacy

Tímto stádiem člověk prochází během rané dospělosti. Intimita představuje fyzickou a duševní něhu, která není ovlivněna ostychem. Zkušenost této intimity může věřícímu napomoci k poznání toho, co by měl cítit k Posvátnu.

Stadium generativity

Stadium představuje vyústění intimity. Generativitu lze charakterizovat jako plodivost. Spirituální orientace je v tomto období orientovaná na rodičovskou péči, jejíž součástí je také předávání duchovní tradice.

Stadium integrity

Jedná se o závěrečné stadium, poněvadž právě ke konci života integrita nabývá na důležitosti. Pojem smysl života je velkým spirituálním tématem, jenž v tomto stádiu zaujímá hlavní postavení.

1.1.5 Spiritualita jako složka osobnosti

Dle Cakirpalogla (2013, s. 16) „*osobnost představuje souhrn, souvislost či propojení charakteru, temperamentu, schopností a také konstitučních vlastností člověka.*“ Říčan (2010b) předpokládá, že osobnost má dva významy. Za prvé se dle autora jedná o individualitu, tj. odlišnost od ostatních jedinců. Druhý význam osobnosti autor použil, protože se psychika dále člení na samostatné složky, z nichž každá má svou určitou funkci.

Smékal (2017, s. 70) tvrdí, že „*osobnost je smysl života člověka a způsob, jakým člověk tento smysl ve svém životě uskutečňuje.*“ Všichni lidé mají předpoklady ke svatosti, avšak je nutné, aby svým vědomým hledáním a využíváním svých pozitivních stránek vytvářeli soulad se svým založením a tíhnutím (Smékal, 2017).

Vojtíšek, Dušek, Motl (2012) v oblasti spirituality spojují složku osobnosti s vnímáním přítomnosti posvátnosti a rozvoji vztahu k posvátnému. Při používání slova spiritualita v oblasti osobnosti autoři nepohlíží na kolektivní náboženství, ale kladou důraz především na osobní duchovní život člověka. Řičan (2007, s. 380) chápe spiritualitu jako komponent funkční struktury a předpokládá, že spiritualita „*tvoří – alespoň u některých jedinců – integrující centrum motivů, postojů a citů i kognitivní orientace, jádro osobní identity a smyslu života.*“

Lemos a Oñate (2018) tvrdí, že se spirituální stránkou člověka také úzce souvisí pětifaktorový model osobnosti *Big Five (Velká pětka)*. Big Five zahrnuje celkem pět dimenzí osobnosti, mezi něž patří – neuroticismus, extraverte, otevřenost vůči zkušenostem, přívětivost, svědomitost (Lemos a Oñate, 2018). Hiebler-Ragel et al. (2018) zmiňují, že někteří autoři, jako například Piemont nebo MacDonald, jsou dokonce přesvědčení o tom, že by se spirituální rozměr osobnosti měl stát šestou složkou osobnosti v modelu Velké pětky. Toto tvrzení autoři dosvědčují na studiích, které potvrzují pozitivní korelace extraverte s několika aspekty religiozity nebo spirituality. Mystické nebo transcendentální zážitky mimo jiné častěji uvádějí jedinci s vyšší úrovní extraverte a otevřenosti vůči zkušenosti (Hiebler-Rager et al., 2018).

Na základě Big Five autoři Costa a McCrae vytvořili nástroj NEO Personality Inventory (NEO osobnostní inventář), díky němuž lze zkoumat osobnostní charakteristiku člověka na základě výše zmíněných pěti dimenzí osobnosti (Lemos a Oñate, 2018).

1.1.6 Spirituální inteligence

Podíváme-li se do historie pojmu spirituální inteligence, tak mezi prvními na tento termín upozorňuje americký psycholog Robert Emmons (2000) ve svém článku v časopise *The International Journal for the Psychology and Religion*. Spirituální inteligenci Emmons (2000) považuje za součást naší osobnosti a chápe ji jako formu inteligence, která obsahuje soubor schopností, jež napomáhají při řešení problémů a dosahování cílů v každodenním životě jedince.

Emmons (2000) vymezuje celkem 5 složek spirituální inteligence:

- Schopnost překračovat fyzické a materiální.
- Schopnost zažívat zesílené stavy vědomí.
- Schopnost posvěcovat každodenní zkušenost.
- Schopnost využívat duchovní zdroje k řešení problémů.
- Být mravný.

Na Emmonsův výrok téhož roku reaguje Gardner (2000) ve svém článku *A Case Against Spiritual Intelligence*. Gardner (2000) se ohrazuje proti použitému termínu spirituální inteligence a upřednostňuje spíše termín existenciální inteligence, který navrhl jako možnou alternativu k pojmu spirituální inteligence. Gardner (2000) se k novému typu inteligence ve svém článku příliš nepřiklání, neboť toho času nevidí žádné relevantní důkazy, jež by potvrzovaly tento druh inteligence na fyziologickém základě.

Mahmood et al. (2018) uvádí, že spirituální inteligence se stala v současnosti významným tématem i pro výzkumy v oblasti řízení lidských zdrojů. HRD (*Human resource development*), jako disciplína, významně souvisí s vytvářením příznivého pracovního prostředí, které podporuje upřímnost, důvěru a angažovanost v práci s cílem zlepšit celkový výkon na pracovišti (Mahmood et al., 2018).

Mahmood et al. (2018) dodávají, že takové pracovní prostředí potřebuje duchovně inteligentní jedince, kteří mají správně nastaveny své osobní životní hodnoty a jsou schopni úspěšně zvládat požadavky každodenního života. Vasconcelos (2019) tvrdí, že lidé chtějí rozvíjet a vyjadřovat svou spirituální složku osobnosti i v rámci svého zaměstnání, jelikož je to místo, kde tráví značnou část svého života. Moderní pracovní prostředí však zpravidla nebývá místem, kde by mohli zaměstnanci vyjadřovat a rozvíjet svou spirituální složku osobnosti, což je způsobeno především vysokými pracovními nároky, cíli produktivity a možnému stresu na pracovišti (Vasconcelos, 2019). Mahmood et al. (2018) dodávají, že podpora rozvoje spirituální inteligence však může významným způsobem napomoci při zvyšování celkové výkonnosti organizace.

V České republice se spirituální inteligencí zabývaly například Janštová a Slezáčková (2016), které ve své studii zkoumaly souvislosti mezi spirituální inteligencí a duševním zdravím. Výsledky výzkumu Janštové a Slezáčkové (2016) prokázaly signifikantní vztah

mezi mírou spirituální inteligence a duševním zdravím. Výsledky také potvrdily očekávaný trend, že s častějším praktikováním náboženského vyznání nebo spirituálního přesvědčení se zvyšuje i míra spirituální inteligence (Janštová a Slezáčková, 2016).

1.1.7 Spirituální prožitky

Vojtíšek, Dušek a Motl (2012) řadí mezi spirituální prožitky všechny, které sám jedinec považuje za spirituální nebo je popisuje náboženským jazykem. O spirituálních prožitcích lze dle autorů hovořit v dichotomiích: mimořádné a všední, náboženské a nenáboženské, zdravé a patologické nebo také příjemné a nepříjemné. Říčan (2007) doplňuje, že vznik a působení spirituálních prožitků může souviset s působením konkrétní náboženské tradice, ale tyto prožitky se mohou také vyskytnout i mimo kontext organizovaného náboženství.

Dle Vojtíška, Duška a Motla (2012) se může se jednat o prožitky, kdy jedinec překročí hranice vlastního Já a dochází k sjednocení s přírodou nebo k prožitku transformace. Mezi nenáboženské spirituální prožitky řadí autoři i prožitky, které souvisí s požitím drog. Dle autorů může užití těchto látek podněcovat řadu duchovních otázek a vede také k rozpadu obvyklých schémat, jimiž člověk běžně uchopuje svět. Tyto prožitky lze zaznamenat také během významných existenciálních okamžiků našeho života, které mohou být doprovázeny pocitem úžasu nad tajemstvím života nebo souladu s vesmírem (Vojtíšek, Dušek a Motl, 2012).

Říčan (2007) uvádí celkem tři formy spirituálních prožitků. Jako první spirituální prožitek uvádí autor numinosum. Německý teolog a fenomenolog Rudolf Otto (1998) k pochopení významu pojmu numinosum apeluje na potřebu osobní zkušenosti s numinosem, Numinosum je podle Otta (1998) spjato s přítomností posvátna, anebo se objevuje tam, kde pociťujeme něco s numinózní povahou. Numinosum představuje tedy prožitek posvátna.

Jako druhou formou spirituálního prožitků uvádí Říčan (2007) spirituální každodennost, která představuje aplikaci určité nauky v každodenních činnostech, avšak představuje také uchylování se k naučeným a přivyknutým modlitbám při existenciální úzkosti nebo strachu ze smrti. Spirituální každodennost zahrnuje také dodržování příslušných příkazů a zákazů (Říčan, 2007).

Poslední formou spirituálních prožitků, které Říčan (2007) uvádí, jsou mimořádné spirituální prožitky, které mohou významně změnit život člověka nebo ho naopak utvrdit v jeho dosavadní duchovní cestě. Mezi tyto neobyčejné prožitky řadí autor například zjevení, které představuje objevení určitého obsahu z nevědomí nebo entuziastické prožitky, jež jsou charakteristické oproštěním se od vlastního Já a vystavení se absolutnímu působení Ducha. Mezi mimořádné spirituální zážitky patří také meditační mystika, během níž se jedinec snaží o maximální přiblížení se k Bohu nebo jiné transcendentní bytosti (Říčan, 2007).

Grof (2013) hovoří v souvislosti s mimořádnými spirituálními prožitky o mimořádných stavech vědomí. Autor poukazuje na to, jak tyto stavy mohou vést k pochopení emocionálních a psychosomatických potíží v životě jedince. Autor rovněž dodává, že při mimořádných stavech bývá zachován kontakt s běžnou realitou, avšak intelekt jedince funguje odlišným způsobem.

Vojtíšek, Dušek a Motl (2012) dodávají, že na zvyšující se poptávku po zkušenostech s mimořádnými spirituálními prožitky reagují zejména alternativní duchovní proudy, které nabízejí tento nevšední zážitek pomocí speciálních metod, např. astrální cestování nebo návrat do minulých životů. K dosažení tohoto silného zážitku bývají využívány různorodé techniky: imaginační techniky, drogy, rytmické bubnování atd. (Vojtíšek, Dušek a Motl, 2012).

1.2 Sociální práce a spiritualita

Následující kapitoly jsou věnovány samostatnému vědnímu oboru sociální práce a zabývají se také postavením diskurzu spirituality v rámci oboru sociální práce. Obecně lze předpokládat, že fenomén spirituality pronikl i do tohoto vědního oboru.

1.2.1 Sociální práce

Hartl a Hartlová (2010, s. 445) řadí mezi pomáhající profese „*lékařství, zejména psychiatrie, dále psychologie, sociální práce, speciální pedagogika, fyzioterapie a rehabilitace.*“ Jedná-li se o potíže sociálního charakteru, klient vyhledává sociálního pracovníka, který se prostřednictvím spolupráce s klientem snaží o překonání nastalé sociální nouze (Mátel, 2019). Sociální práci považujeme za odbornou a vědeckou disciplínu, která prostřednictvím metod sociální práce poskytuje profesionální pomoc klientům (Gulová, 2011).

Vývoj sociální práce jako etablované disciplíny můžeme sledovat teprve od konce 19. století, avšak zárodky sociální práce se objevují již ve starověkých civilizacích, kdy postupně vznikaly formy institucionalizované solidarity (Matoušek, 2012). Ve středověku zaujímal významné postavení v charitativní činnosti především církev, která poskytovala organizovanou pomoc potřebným, a to prostřednictvím zakládání ústavů, nemocnic a chudobinců (Kodýmová, 2012). Matoušek (2012) uvádí, že sociální práce vznikla jako samostatná vědecká disciplína až na konci 19. století v západních zemích Evropy a v USA, kdy začaly vznikat první státní systémy sociálního zabezpečení, jež byly určeny těm nejchudším občanům. Během 19. století začaly vznikat v církvi nové iniciativy, které také ovlivnily současné pojetí a formy sociální práce (Matoušek, 2012). Za průkopnici vzniku sociální práce, jako vědecky uznávané disciplíny, bývá považovaná Mary Richmond a její dílo *Social diagnosis*, které se stalo základem pro rozvoj případové sociální práce v USA i v Evropě (Mátel, 2019).

Milfait (2014) tvrdí, že sociální práce zakládá své působení na principech lidskoprávních, principech sociální spravedlnosti a principech sociální solidarity. Výsledkem lidskoprávního působení v rámci oboru sociální práce je v individuální rovině podpora zachování lidské důstojnosti jedince, z celospolečenského hlediska se pak jedná o společenskou inkluzi, sociální spravedlnost a sociální změny s důrazem na zaměření na ohrožené sociální skupiny (Milfait, 2014).

Dle Matouška (2012) se cíle a poslání sociální práce liší v různých dobách s ohledem na teoretický, společenský a kulturní kontext doby. Mezi cíle sociální práce, které uvádí Mátel (2019) patří například:

- Zlepšování kvality života občanů.
- Podporování sociálního rozvoje a soudržnosti.
- Předcházení a snižování dopadů sociálního vyloučení.
- Prosazování sociální změny.
- Rozvíjení potenciálu klientů a také zmocňování klientů.
- podporování sociálního fungování klientů.

Mátel (2019) uvádí, že nedílnou součástí sociální práce se stala také etika v rámci poskytování služeb klientovi. Formulování etického kodexu je dle autora základním požadavkem v každé z pomáhajících profesí. V České republice je stěžejním dokumentem v oblasti sociální práce Etický kodex společnosti sociálních pracovníků ČR (Mátel, 2019).

Elichová (2017) hovoří v současné době o krizi sociální práce. Dle autorky se sociální práce zabývá více vymezením své identity než tím, kým by se měla skutečně zabývat – svými klienty, na něž současná krize sociální práce především dopadá. Mezi elementy, které způsobují krizi sociální práce Elichová (2017) řadí:

1. Důsledky postmoderny v současné sociální práci.
2. Neurčitost a nejednoznačnost sociální práce.
3. Stát ohrožující sociální práci svými politickými nástroji.

1.2.2 Odborná způsobilost a osobnostní předpoklady pro výkon sociální práce

Elichová (2017) tvrdí, že sociální práce představuje obor, který se neustále vyvíjí a prochází mnohými proměnami, na něž je třeba rychle reagovat. Mění se tedy také požadavky na kompetentnost sociálního pracovníka (Elichová, 2017). K vykonávání profese sociálního pracovníka je nezbytná náležitá odborná příprava (Mátel, 2019).

Mátel (2019) uvádí, že v České republice jsou nároky na vzdělání sociálního pracovníka legislativně ukotveny v zákoně 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění. Toto legislativní ustanovení umožňuje výkon sociální práce i bez vysokoškolského

vzdělání, a to za předpokladu absolvování vyššího odborného vzdělání s titulem diplomovaného specialisty (Mátel, 2019).

Odbornou způsobilostí k výkonu povolání sociálního pracovníka je podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění dle § 110 a) „*vyšší odborné vzdělání získané absolvováním vzdělávacího programu akreditovaného podle zvláštního právního předpisu v oborech vzdělání zaměřených na sociální práci a sociální pedagogiku, sociální pedagogiku, sociální a humanitární práci, sociální práci, sociálně právní činnost, charitní a sociální činnost*“ nebo dále dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění dle § 110 b) „*vysokoškolské vzdělání získané studiem v bakalářském, magisterském nebo doktorském studijním programu zaměřeném na sociální práci, sociální politiku, sociální pedagogiku, sociální péči, sociální patologii, právo nebo speciální pedagogiku, akreditovaném podle zvláštního právního předpisu*“ (Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů).

Elichová (2017) poukazuje na důležitost a potřebnost praxí a supervizí během studia sociální práce, neboť studentům přináší cenné zkušenosti, jež mohou následně využít během svého budoucího zaměstnání. Koláčková (2013, s. 349) následně definuje supervizi jako „*celoživotní formu učení zaměřenou na rozvoj profesionálních dovedností a kompetencí supervidovaných*.“

Získáním odborné kvalifikace pro výkon profese sociálního pracovníka na vysoké nebo vyšší odborné škole proces vzdělávání nekončí, jelikož zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách v platném znění dle § 111, odst. 1 uvádí, že „*zaměstnavatel je povinen zabezpečit sociálnímu pracovníku další vzdělávání v rozsahu nejméně 24 hodin za kalendářní rok, kterým si obnovuje, upevňuje a doplňuje kvalifikaci*.“ (Zákon 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů).

Kromě kvalifikačních předpokladů Matoušek (2013) vyzdvihuje také obecné předpoklady a dovednosti budoucího pracovníka pomáhajících profesí, mezi něž řadí:

Intelligence a zdatnost

U pracovníka v oblasti pomáhajících profesí se kromě uspokojivé míry obecné inteligence očekává také vyšší míra emoční a sociální inteligence. Je důležité, aby si pracovník udržoval svou fyzickou kondici a chápal své tělo jako prvotní zdroj energie.

Přitažlivost

Otázka přitažlivosti se netýká pouze fyzického vzhledu sociálního pracovníka, ale také toho, jak klient vnímá a hodnotí samotného pracovníka. Přitažlivost pracovníka ovlivňuje i vzájemný vztah a sympatie mezi klientem a pracovníkem.

Důvěryhodnost

Zdroje důvěryhodnosti jsou podobné jako u přitažlivosti. Důvěryhodnost pracovníka zvyšuje především fyzický vzhled, neboť větší míru důvěryhodnosti vzbuzuje pracovník, který je slušně a vhodně upraven. Mezi další zdroje důvěryhodnosti patří také pověst pracovníka, jeho role jako sociálního pracovníka nebo jeho jednání a vystupování.

Komunikační dovednosti

Komunikace se stává základním nástrojem sociálního pracovníka k navázání vztahu s klientem. Komunikační dovednosti jsou nezbytnou součástí v každé etapě sociální práce.

1.2.3 Vliv spirituality a motivace pro profesní zaměření v oboru sociální práce

Nakonečný (1996) hovoří o motivaci jako o procesu, který určuje zaměření, trvání a intenzitu našeho jednání. V tomto smyslu lze chápat motivaci jako vnitřní systém člověka, který vysvětluje psychologické příčiny našeho chování (Nakonečný, 1996).

Průcha (2020) rozlišuje motivaci na vnitřní a vnější. Vnitřní motivace, jak již plyne z názvu, nachází svůj základ z vnitřních struktur jedince. Do vnitřní motivace řadíme dle autora například vnímání osobní zdatnosti, hodnoty, cíle a touhy. Autor uvádí, že vnější motivace je tvořena působením ostatních subjektů na jedince, zejména působením jiných osob (rodiče, přátelé, učitelé, zaměstnavatelé atd.).

Mezi faktory, které motivují studenty ke studiu vysoké školy, patří společenská pozice, prestiž nebo hodnota vlastní osoby (Nakonečný, 1996). Stevens et al. (2012) tvrdí, že motivací pro výběr studia v oboru sociální práce se stává především smysluplnost tohoto zaměstnání, jež rovněž přispívá k blahu společnosti. Mezi další motivační faktory pro výběr studia sociální práce patří také motivace pomáhat druhým nebo touha po osobním naplnění svého života. Spousta studentů volí obor sociální práce na základě vlastních

zkušeností, jež je ovlivnily natolik, že se rozhodli pomáhat lidem v podobně těžkých životních situacích (Stevens et al., 2012).

Faltisová (2021) se ve svém článku zaměřuje na motivaci sociálních pracovníků. Faltisová (2021) stejně jako Stevens et al. (2012) vyzdvihuje smysluplnost této pomáhající profese jako hlavní motivační činitel.

Dle Faltisové (2021) jsou pro sociální pracovníky motivující také pokroky jejich klientů, vděk a ocenění ze strany klientů nebo zaměstnavatelů. Autorka rovněž zdůrazňuje potřebnost odpovídajícího finančního ohodnocení sociálních pracovníků a zároveň uvádí, že finanční ohodnocení vzdělaných odborníků v oboru sociální práce není v současné době motivující a uspokojivé.

Dle Géringové (2011) při výběru studia sociální práce sehrává důležitou roli také altruismus, který se projevuje ochotou pomáhat ostatním bez nároku na odměnu. Podstatou altruistického činu je dle autorky užitek pro druhého, pomáhající tedy neočekává získání respektu nebo vděčnosti. Janovský (2018) doplňuje, že zdroj motivace pro výběr pomáhající profese můžeme nalézt také ve víře, jelikož křesťanská tradice klade důraz na důstojnost každé lidské bytosti a na nezištnou pomoc slabým a nemocným.

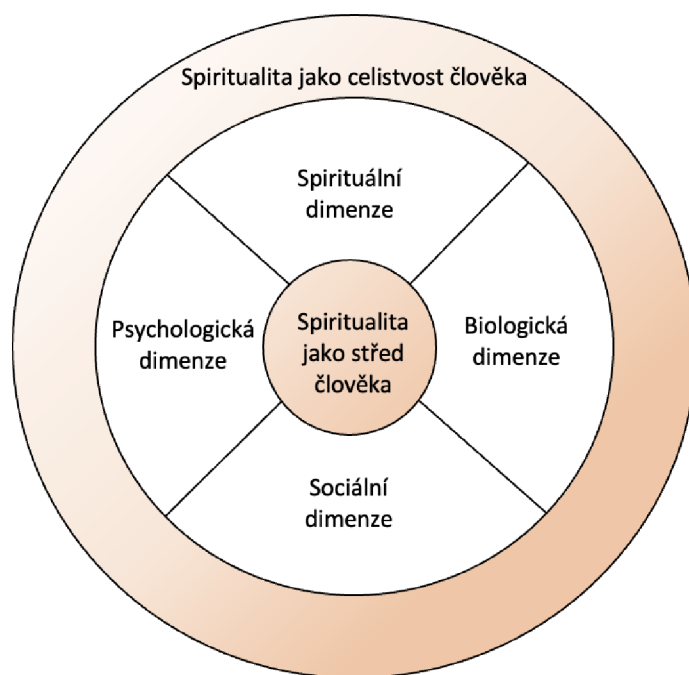
Dle Fischera et al. (2018, s. 18) lze rozlišovat mezi pomáhajícím jednáním a spiritualitou, avšak nelze je od sebe vzájemně oddělit, neboť „*člověk existuje vždy v konkrétní jednotě své existence.*“ Transcendentní rozměr člověka se nemusí projevovat pouze v rovině vertikální, ale také v rovině horizontální, která je charakteristická svou orientací na druhé nebo hledáním hlubších významů v sobě samém (Fischer et al., 2018).

Jankovský (2018) dodává, že někteří jedinci uspokojují svou potřebu transcendence nebo seberealizace právě prostřednictvím pomoci druhým lidem, jelikož získávají pocit, že vytváří hodnoty, jež je přesahují. Autor však upozorňuje, že motivace k nadměrnému pomáhání ostatním, která směřuje k uspokojení vlastních potřeb, může vést k výskytu syndromu pomocníka. Syndrom pomocníka se projevuje nadměrnou snahou všem pomoci a může vést k syndromu vyhoření u pomáhajícího (Janovský, 2018).

1.2.4 Spiritualita v sociální práci

Dle Navrátila (2017) nahlíží sociální práce na klienta a jeho obtížnou životní situaci holistickým přístupem (obr. 2), ctí tedy krom bio–psycho–sociální dimenze klienta, také

jeho spirituální dimenzi. Spiritualita ovlivňuje klientovo jednání a chápání životní situace, se kterou se potýká, a proto během vzájemné spolupráce sociální pracovník zjišťuje, jak klientův přístup k spiritualitě ohrožuje nebo stabilizuje jeho životní zvládání (Navrátil, 2017). Šťastná a Křížová (2017) apelují na důležitost duchovních zdrojů v sociální práci jako možných potenciálů pomoci. Spirituální stránka se dle Navrátila (2017) pro klienta může stát silnou motivací ke změně, ale leckdy může vést k obtížím a vzniku dilemat (např. členství v sektě), proto je důležitá snaha ze strany sociálního pracovníka k porozumění aktuálního chápání a prožívání této spirituální dimenze klienta.



Obrázek č. 2 – Holistické pojetí člověka

Zdroj: Canda (2020)

Dle Kaňáka (2015) významnou roli v spirituálního diskurzu do oblasti sociální práce sehrály především církevní organizace, které reagovaly na nedostatečnou péči o znevýhodněné občany ze strany místních úřadů. V pozdějším období vývoje oboru sociální práce diskurz spirituality dle autora spíše upadal do pozadí v důsledku snahy o postavení sociální práce jako oboru založeného na vědeckých poznacích. Autor uvádí, že koncept spirituality se do sociální práce postupně vracel až během osmdesátých let minulého století, v České republice pak po pádu komunismu. V roce 2008, po vydání čísla časopisu Sociální práce na téma duchovních rozměrů v sociální práci, se zdá, že se spiritualita postupně vrací do oblasti sociální práce (Kaňák, 2015).

Navrátil (2017) tvrdí, že sociální práce se stala oborem založeným na hodnotách, a právě duchovní témata jsou s hodnotami úzce propojeny. Autor uvádí, že spirituální stránka představuje pro sociálního pracovníka rovněž propojení soukromého a profesního života. Autor považuje za nepřípustné, aby pracovník využíval svou moc k ovlivňování klienta svým vlastním duchovním přesvědčením a sociální pracovník by měl pouze nabídnout možnost nahlédnout do duchovních témat.

Dle Fischera et al. (2018, s. 17) pomáhající profese vyžadují doplnění o spirituální rozměr, poněvadž „*pomáhání bez spirituality je jinak jenom léčení symptomů bez porozumění jeho zdrojům.*“ Baštecká (2013) uvádí, že se sociální pracovníci mohou setkat se spiritualitou i při katastrofách během terénní krizové práce v rámci psychosociální krizové pomoci, neboť lidé hledají smysl i při nastalém neštěstí nebo katastrofě.

Svatošová (2012) tvrdí, že je důležité, aby probíhala spolupráce mezi pracovníky pomáhajících profesí s duchovními pracovníky. Cimrmannová (2017) dodává, že pokud sociální pracovník nemá dostatečné zkušenosti a znalosti bezpečné práce se spiritualitou, neměl by se o zpracování spirituální stránky klienta pokoušet. Shledá-li sociální pracovník spirituální potřeby klienta jako alarmující, může klientovi navrhnout rozhovor s kompetentním pracovníkem (Cimrmannová, 2017).

Mezi kompetentní osoby, v oblasti spirituální pomoci, řadí Cimrmannová (2017) například pastorační pracovníky, kteří působí především v rámci církevních organizací. Inspirací pro vedení duchovních rozhovorů s nevěřícími klienty se dle autorky stali zejména nemocniční kaplani.

Kaňák (2019, s. 62) hovoří v rámci působení spirituality v sociální práci o spirituálně laděných intervencích, které definuje jako „*specifický projev diskursu spirituality v sociální práci.*“ Tyto intervence autor dále rozlišuje na spirituálně orientované intervence a spirituální senzitivní intervence. V rámci spirituálně orientované intervence sociální pracovník pracuje přímo se spirituální rovinou klienta a účelem takové intervence je podpora duchovního růstu klienta, zatímco spirituálně senzitivní intervence jsou zaměřeny především na sociální fungování klienta a výsledkem takové intervence by mělo být zvládnutí obtížné situace, se kterou se klient potýká (Kaňák, 2019). Canda (2020) doplňuje, že spirituálně senzitivní sociální práce zahrnuje vytváření prostředí a podmínek, které vedou k osobnímu růstu a transformaci jednotlivců a komunit.

Spirituálně senzitivní sociální práce se tedy nesoustředí pouze na řešení problémů nebo konfliktů (Canda, 2020). Cimrmannová (2017) dodává, že v případě rozvoje spirituálně senzitivní a orientované sociální práce na území České republiky, považuje autorka za vhodné podpořit seberozvoj a sebepoznání studentů sociálních oborů během terciárního vzdělávání, tedy během studia na vysoké či vyšší odborné škole.

1.3 Měření a výzkumy spirituality

Tato kapitola se zaměřuje na metody, které bývají využívány k měření spirituality. Existuje spousta dotazníků a metod, které se používají k měření spirituality. V této kapitole budou zmíněny pouze nejznámější metody. Popsané metody zkoumají především nenáboženskou spiritualitu, tedy nezabývají se konkrétním náboženstvím. Zkoumání spirituality a religiozity však nelze jednoznačně oddělit.

1.3.1 *Metody a dotazníkové nástroje k měření spirituality*

Říčan (2007) považuje za vhodné, aby byl pojem spirituality v praxi nejprve teoreticky ukotven a následně operacionalizován, avšak v praxi je v případě zkoumání spirituality realita častokrát jiná. I přes nejednoznačnou definici pojmu spirituality došlo ke spoustě pokusů operacionalizace spirituality, a to především formou dotazníků (Říčan, 2007).

Jedním z prvních dotazníků, který se snaží o změření spirituality, se stal Elkinův dotazník spirituální orientace (Spiritual Orientation Inventory - SOI) z roku 1988, který má celkem 85 položek v 9 různých oblastech (Říčan, 2002). Mezi těchto 9 oblastí patří transcendentní dimenze, altruismus, vědomí tragičnosti, idealismus, nezávislost na materiálních hodnotách, posvátnost života, životní poslání, ovoce spirituality a osobní jistota smyslem života (Elkins, 1998).

Za dostatečně reliabilní a validní metodu k měření spirituality považujeme škálu mysticismu. Autorem této škály je R. W. Hood a škála pochází z roku 1975. Škála mysticismu se skládá z celkem 32 položek a umožňuje zjišťovat intenzivní zážitky jednotlivce (Stříženeč, 2003).

Mezi další metody využívané k měření spirituality řadíme také škálu spirituální pohody (SWB) z roku 1991, jejíž autory jsou R. F. Paloutzian a C. W. Ellison. Škála se skládá z 20 položek se šesti stupni a z celkem dvou subškál. První subškála představuje „vertikální“ dimenzi, která zkoumá vnímání pohody ve svém spirituálním životě. Druhou subškálou je sociálněpsychologická neboli „horizontální“ subškála a zabývá se existencionálními otázkami (např. smysl života) (Stříženeč, 2003).

Další významnou metodou se v oblasti měření spirituality stala Piedmontova škála spirituální transcendence z roku 1999 skládající se z celkem 24 položek (Říčan, 2007).

Piedmont (1999) dokonce tvrdil, že spiritualita by se měla stát součástí k Big Five jako šestý osobnostní faktor.

Kanadský psycholog D. A. MacDonald v roce 2000 vytvořil škálu Expressions of Spiritual Inventory (ESI), která obsahuje celkem 32 položek (Stříženeček 2003). Tento dotazník byl použit ve výzkumné části této bakalářské práce, tudíž bude podrobně popsán v následujících kapitolách.

V České republice se stal nejznámějším dotazníkem měřícím spiritualitu Pražský dotazník spirituality z roku 2005. Autory tohoto dotazníku jsou Říčan a Janošová. Dotazník tvoří celkem 36 otázek a 6 škál (hlubinná ekologie, etický entuziasmus, sounáležitost, mystické prožitky, svědomitá starostlivost, latentní monoteistická orientace) (Říčan, 2007).

2 CÍL PRÁCE A HYPOTÉZY

Následující kapitola stručně popisuje stanovený cíl práce, výzkumnou otázku a jednotlivé hypotézy včetně jejich operacionalizace.

2.1 Cíl práce

Hlavním cílem bakalářské práce je zjistit míru spirituality u studujících v oboru sociální práce. Spiritualita významným způsobem ovlivňuje zaměření jak v našem osobním, tak i v profesním životě. Lze předpokládat, že spiritualita tvoří významnou část života i u studentů sociální práce.

2.2 Výzkumná otázka

VO: Jaká je míra spirituality u studentů oboru sociální práce na Jihočeské univerzitě?

2.3 Hypotézy

Pro účely výzkumu byly stanoveny celkem 4 hypotézy, které vycházejí z dotazníku Expressions of Spirituality Inventory – revised.

H1: Studenti z Teologické fakulty dosahují oproti studentům ze Zdravotně sociální fakulty vyšší skóre na škále dimenze religiozity.

H2: Věřící dosahují oproti nevěřícím vyšší skóre na škále dimenze zkušenostně – fenomenologické.

H3: Studenti dosahují obecně vyšší skóre na škále kognitivní orientace na spiritualitu než na škále dimenze religiozity.

H4: Ženy dosahují na škále dimenze paranormálního přesvědčení vyšší skóre než muži.

2.3.1 Operacionalizace hypotéz

H1:

Respondenti, kteří uvedli, že studují Teologickou fakultu jsou pro účely operacionalizace kategorizováni jako skupina 1.

Respondenti, kteří uvedli, že studují Zdravotně sociální fakultu jsou pro účely operacionalizace kategorizováni jako skupina 2.

Hypotéza č. 1 bude testována pomocí porovnání průměru dosaženého skóre na škále dimenze religiozity. Škála dimenze religiozity obsahuje celkem 6 položek, mezi něž patří: otázka č. 5 „*Myslím si, že je důležité účastnit se náboženských obřadů.*“, otázka č. 10 „*Pocituji blízkost vyšší moci.*“, otázka č. 15 „*Považuji se za nábožensky orientovaného člověka.*“, otázka č. 20 „*Vidím Boha nebo Vyšší Moc přítomnu ve všem, co dělám.*“, otázka č. 25 „*Praktikuji nějaký druh modlitby.*“ a otázka č. 30 „*Věřím, že Bůh nebo Vyšší Moc je zodpovědná za moji existenci.*“

H2:

Respondenti, kteří uvedli, že se považují za věřící jsou pro účely operacionalizace kategorizováni jako skupina 1.

Respondenti, kteří uvedli, že se považují za nevěřící jsou pro účely operacionalizace kategorizováni jako skupina 2.

Hypotéza č. 2 bude testována pomocí porovnání průměrného dosaženého skóre na škále zkušenostně – fenomenologické. Škála zkušenostně – fenomenologická obsahuje celkem 6 položek, mezi něž patří: otázka č. 2 „*Měl/a jsem zážitek, kdy se mi zdálo, že jsem se vším velmi hluboce spojen/á.*“, otázka č. 7 „*Zažila/a jsem stav, kdy pro mě čas a prostor přestaly existovat.*“, otázka č. 12 „*Měl/a jsem mystický zážitek.*“, otázka č. 17 „*Měl/a jsem zážitek, kdy se mi zdálo, že splývám s mocí nebo silou, větší než jsem já sám/a.*“, otázka č. 22 „*Měl/a jsem zážitek, kdy se mi zdálo vše posvátným.*“, otázka č. 27 „*Měl/a jsem zážitek, kdy se mi zdálo, že překračuji své běžné vnímání sebe samého/samé.*“

H3:

Hypotéza č. 3 bude testována pomocí porovnání průměrného dosaženého skóre na škále kognitivní orientace na spiritualitu a na škále dimenze religiozity.

Škála kognitivní orientace na spiritualitu obsahuje 6 položek, mezi něž patří: otázka č. 1 „*Spiritualita je důležitou součástí mé osoby.*“, otázka č. 6 „*Spiritualita je základní složkou lidské existence.*“, otázka č. 11 „*Díky své spiritualitě si více uvědomuji, jak žiji.*“, otázka č. 16 „*Dřív než se rozhodnu, snažím se zvážit všechny prvky problému, včetně jeho spirituálních aspektů.*“, otázka č. 21 „*Moje spiritualita je prospěšná mému životu.*“, otázka č. 26 „*Domnívám se, že je důležité věnovat pozornost svému spirituálnímu růstu.*“

Škála dimenze religiozity obsahuje celkem 6 položek, mezi něž patří: otázka č. 5 „*Myslím si, že je důležité účastnit se náboženských obřadů.*“, otázka č. 10 „*Pocituji blízkost vyšší moci.*“, otázka č. 15 „*Považuji se za nábožensky orientovaného člověka.*“, otázka č. 20 „*Vidím Boha nebo Vyšší Moc přítomnu ve všem, co dělám.*“, otázka č. 25 „*Praktikuji nějaký druh modlitby.*“ a otázka č. 30 „*Věřím, že Bůh nebo Vyšší Moc je zodpovědná za moji existenci.*“

H4:

Respondenti, kteří odpověděli na otázku „*Jakého jste pohlaví?*“ - „*žena*“ jsou pro účely operacionalizace kategorizováni jako skupina 1.

Respondenti, kteří odpověděli na otázku „*Jakého jste pohlaví?*“ - „*muž*“ jsou pro účely operacionalizace kategorizováni jako skupina 2.

Hypotéza č. 4 bude testována pomocí porovnání průměrného dosaženého skóre na škále dimenze paranormálního přesvědčení. Škála dimenze paranormálního přesvědčení obsahuje celkem 6 položek, mezi něž patří: otázka č. 4 „*Je možné komunikovat se zemřelými.*“, otázka č. 9 „*Věřím v existenci čarodějnictví.*“, otázka č. 14 „*Je možné předpovídat budoucnost.*“, otázka č. 19 „*Nevěřím na duchy a přízraky.*“, otázka č. 24 „*Myslím si, že psychokinéze, neboli pohybování předměty pomocí vlastní mysli, je možná.*“, otázka č. 29 „*Je možné opustit své tělo.*“

3 METODIKA

3.1 Zvolená metodika

Pro realizaci výzkumu bakalářské práce byla zvolena strategie kvantitativního výzkumu, jelikož nejlépe vyhovovala stanovenému cíli bakalářské práce. Hendl a Rembr (2017) uvádí, že se kvantitativní výzkum využívá především za účelem získání dostatečně velkého vzorku respondentů pro statisticko-matematické zpracování získaných dat. Baum et al. (2014) doplňuje, že podstatou kvantitativního výzkumu je objektivnost respondentů během výzkumu. Cílem kvantitativního výzkumu je testování stanovených hypotéz a měření konkrétních charakteristik (Baum et al., 2014).

Sběr dat byl realizován pomocí metody dotazování prostřednictvím standardizovaného dotazníku ESI-R, který byl doplněn krátkým sociodemografickým dotazníkem (příloha č. 1). Existuje stovka metod, kterými lze zkoumat spiritualitu. Pro výzkum bakalářské práce byl vybrán standardizovaný ESI-R dotazník, jelikož se v rámci mnoha provedených výzkumů prokázal jako poměrně reliabilní metoda k měření spirituality. Machů (2015) v jejím výzkumu potvrdila, že dotazník ESI-R je vhodný k použití na české populaci. Machů (2015) dále uvádí, že dotazník ESI-R je specifický tím, že měří i netradiční formy spirituality.

3.2 Testové metody

3.2.1 Sociodemografický dotazník

Pro účely výzkumu bakalářské práce byl vytvořen krátký sociodemografický dotazník, který zjišťoval celkem 4 základní informace o respondentech:

- 1) Pohlaví – uzavřená otázka s volbou jedné odpovědi (Žena – Muž).
- 2) Studovaná fakulta – uzavřená otázka s volbou jedné odpovědi (Teologická fakulta – Zdravotně sociální fakulta).
- 3) Status hlásící/nehlásící se k církvi nebo k jiné církevní organizaci – uzavřená otázka s volbou jedné odpovědi (Ano – ne).
- 4) Status věřící/nevěřící – uzavřená otázka s volbou jedné odpovědi (Ano – ne).

3.2.2 *Expressions of Spirituality Inventory*

Autorem dotazníku *Expressions of Spirituality Inventory* z roku 2000 je kanadský psycholog Douglas A. MacDonald. Původní verze dotazníku obsahuje celkem 98 položek, avšak na základě zpětně vazby od účastníků výzkumu, kdy původní verze přinášela při vyplňování značné potíže, byla vytvořena revidovaná verze dotazníku skládající se pouze z 30 položek (MacDonald, 2000).

Ve výzkumné části bakalářské práce byl použit revidovaný dotazník (ESI-R), který obsahuje celkem 32 otázek, z nichž se poslední dvě nezapočítávají do výsledků a ověřují pouze validitu dotazníku. Zbýlých 30 položek dotazníku se člení do 5 škál, přičemž každou škálu tvoří 6 otázek. Odpovědi jsou získávány pomocí pětibodové Likertovy škály. Sečtením jednotlivých odpovědí (0–4) získáme celkové skóre dosažené v jednotlivých škálách (0–24). Mezi těchto 5 škál patří: *škála kognitivní orientace na spiritualitu* (COS), *experimentálně fenomenologická dimenze* (EPD), *dimenze existenciální pohody* (EWB), *dimenze paranormálního přesvědčení* (PAR) a *škála religiozity* (REL) (MacDonald, 2000).

První škálou je *škála kognitivní orientace na spiritualitu* (COS), která nezahrnuje projevy religiozity nebo vyjadřování spirituality v náboženském smyslu, ale představuje spiritualitu v nenáboženské podobě. Projevy škály kognitivní orientace se odráží především v našem každodenním jednání a sociálním fungování (MacDonald, 2000). Jedinci, kteří dosahují na této škále vyšší skóre, mají také větší tendence k sebeaktualizaci a méně inklinují k depresím (Machů, 2015).

Druhou škálou je *experimentálně fenomenologická dimenze* (EPD), která se týká především spirituálních prožitků. Do škály experimentálně fenomenologické dimenze jsou zahrnuty zážitky, které jedinci popisují jako duchovní, náboženské, vrcholné, mystické, transcendentální nebo transpersonální (MacDonald, 2000). Machů (2015) tvrdí, že existuje pozitivní korelace mezi mystickými zážitky a sebeaktualizací a zdravým vztahem k sobě sama, avšak na druhé straně autorka zmiňuje výzkumy, které tyto výsledky vyvrací.

Další škálou je *dimenze existenciální pohody* (EWB). Tato dimenze zahrnuje projevy spirituality, které jsou spojovány s existenciálními tématy lidského života. Dimenze zahrnuje vnímání smyslu života a vnímání sebe samotného jako schopného jedince, který

se dokáže vyrovnat s obtížemi ve svém životě (MacDonald, 2000). U této škály byla prokázána pozitivní korelace se zdravím a negativní korelace s patologií (Machů, 2015).

Čtvrtá škála nese název *dimenze paranormálního přesvědčení* (PAR) a týká se víry v paranormální jevy (na základě provedených analýz tato dimenze zachycuje víru především v paranormální jevy psychologické povahy – tedy např. psychokineze nebo prekognice (MacDonald, 2000). V rámci této škály byla prokázána pozitivní korelace s patologií (především s psychotickými poruchami) (Machů, 2015).

Poslední škála, *škála religiozity*, představuje vyjádření spirituality prostřednictvím náboženství. Tato dimenze zahrnuje krom postojů a přesvědčení náboženské povahy, také jednání a rituály, které souvisí s náboženstvím (MacDonald, 2000). Dle Machů (2015) existují důkazy, které potvrzují souvislosti mezi škálou religiozity a mentálním zdravím. Rovněž však existují souvislosti mezi škálou religiozity s patologií spojenou s autoritarismem, dogmatismem, sugestibilitou, závislostmi, úzkostmi, psychózami, sexuálními poruchami a inteligencí (Machů, 2015).

3.3 Technika sběru dat

Testová baterie byla složena ze sociodemografického dotazníku a ze standardizovaného dotazníku ESI–R. Dotazníky byly distribuovány elektronicky. Studenti studující obory sociální práce na Jihočeské univerzitě byli osloveni prostřednictvím e-mailu. K sběru dat byl použit náhodný stratifikovaný výběr.

3.4 Výzkumný soubor

Výzkum je soustředěn na studující v sociálních oborech. Výzkumný soubor tvořilo celkem 156 studentů Jihočeské univerzity z Teologické a Zdravotně sociální fakulty, kteří studují v oborech sociální práce. Z Teologické fakulty byli osloveni e-mailem prostřednictvím studijního oddělení všichni studenti bakalářského studijního programu Sociální a charitativní práce a magisterského studijního programu Etika v sociální práci v prezenční i kombinované formě. Ze Zdravotně sociální fakulty byli také osloveni e-mailem prostřednictvím studijního oddělení všichni studenti bakalářských studijních programů Sociální práce a Zdravotně-sociální péče v prezenční i kombinované formě a dále studenti z navazujícího magisterského programu Management sociální práce v organizacích, a to jak v prezenční, tak i v kombinované formě. Počet studentů ve výše

zmíněných oborech představuje dle informací ze studijních oddělení celkem 498 studentů, návratnost dotazníku činila tedy 31 %.

3.5 Vyhodnocování dat

Ze získaných odpovědí byla vytvořena datová matice a četnostní tabulky v programu MS Excel. Tato matice následně posloužila k vyhodnocení dat a testování hypotéz ve statistickém programu IBM SPSS Statistics 26.

3.6 Etika výzkumu

Jelikož probíhal sběr dat prostřednictvím formou anonymních elektronických dotazníků, tak nebylo třeba řešit komplikovanější etické otázky. Všichni respondenti byli seznámeni se záměrem výzkumu bakalářské práce a před vyplňováním byli také obeznámeni s tím, že se jedná o dotazník zcela anonymní a účast na výzkumu je dobrovolná. Vyplněním dotazníku respondenti rovněž souhlasili s účastí na výzkumu. Pro případ možných dotazů byl v úvodu dotazníku uveden kontakt.

Byl kontaktován tvůrce dotazníku, tedy pan Douglase A. MacDonalda, který souhlasil s použitím dotazníku v našem výzkumu. Souhlas s použitím české verze dotazníku byl získán od paní doktorky Olgy Pechové, která dotazník přeložila do českého jazyka. Rovněž byly splněny všechny podmínky, které si pan Douglas A. MacDonald stanovil, v případě použití dotazníku Expressions of Spirituality Inventory.

4 VÝSLEDKY DAT A JEJICH INTERPRETACE

V této kapitole jsou uvedeny výsledky empirické části. Výsledky jsou pro přehlednost rozděleny do dvou kapitol.

První podkapitola je věnována charakteristice respondentů v souvislosti s vybranými sociodemografickými údaji.

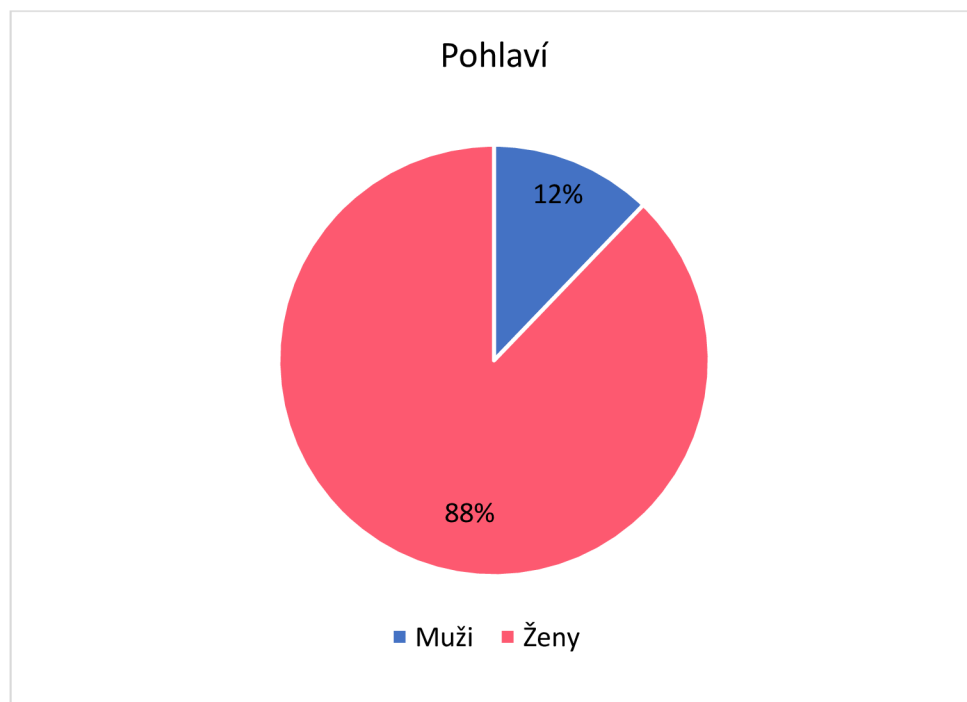
V druhé kapitole jsou zpracována kvantitativní data získaná z dotazníkového šetření.

4.1 Charakteristika respondentů

V rámci provedeného výzkumu byl shromážděn vzorek celkem 156 osob, které byly ochotny zapojit se do výzkumu a splňovaly stanovené podmínky účasti na výzkumu (tj. jsou studujícími sociálních oborů na Jihočeské univerzitě).

1. Jaké je Vaše pohlaví?

Z níže uvedeného obr. 3 lze zaznamenat, že se výzkumu zúčastnila převaha žen – celkem 88 %, což mimo jiné potvrzuje fakt, že obory v oblasti sociální práce studuje především ženská populace. Výzkumu se zúčastnilo pouze 12 % mužů.

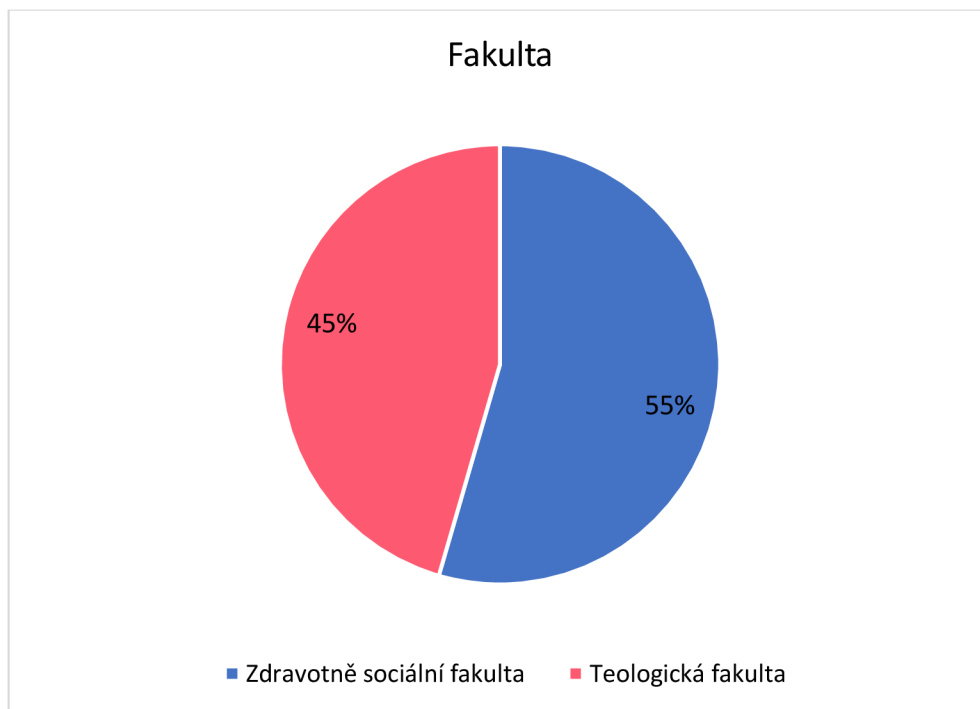


Obrázek č. 3 – Rozdělení respondentů dle pohlaví

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

2. Na jaké fakultě studujete?

Obr. 4 znázorňuje účast respondentů dle studovaných fakult Jihočeské univerzity v oboru sociální práce. Účast na výzkumu byla z obou fakult poměrně vyrovnaná. Studentů z Teologické fakulty Jihočeské univerzity se zúčastnilo 45 % a ze Zdravotně sociální fakulty Jihočeské univerzity 55 % studentů.

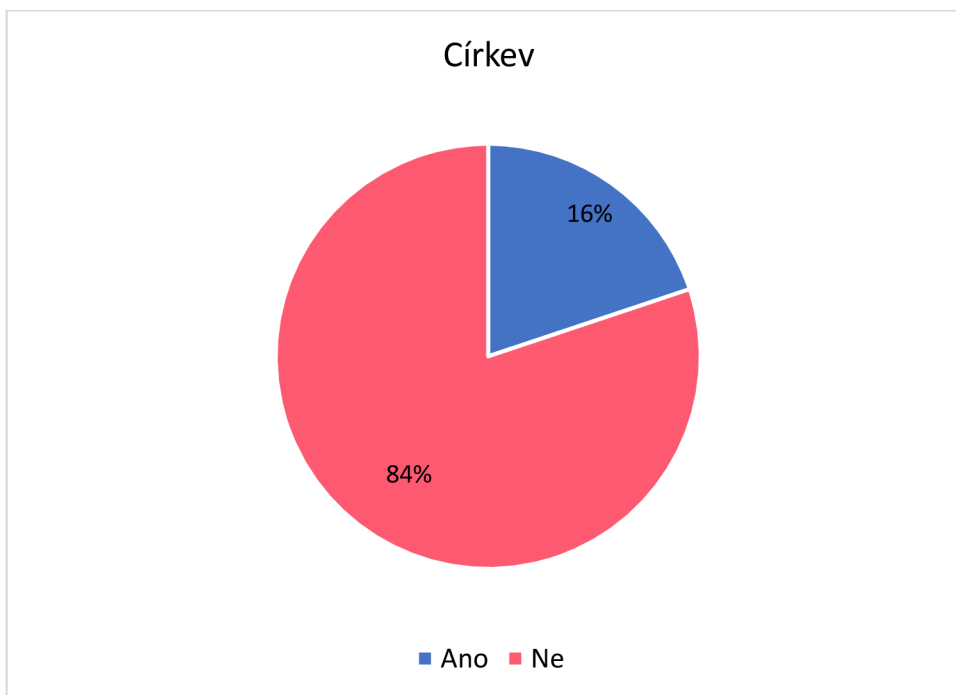


Obrázek č. 4 – Rozdělení respondentů dle fakulty

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

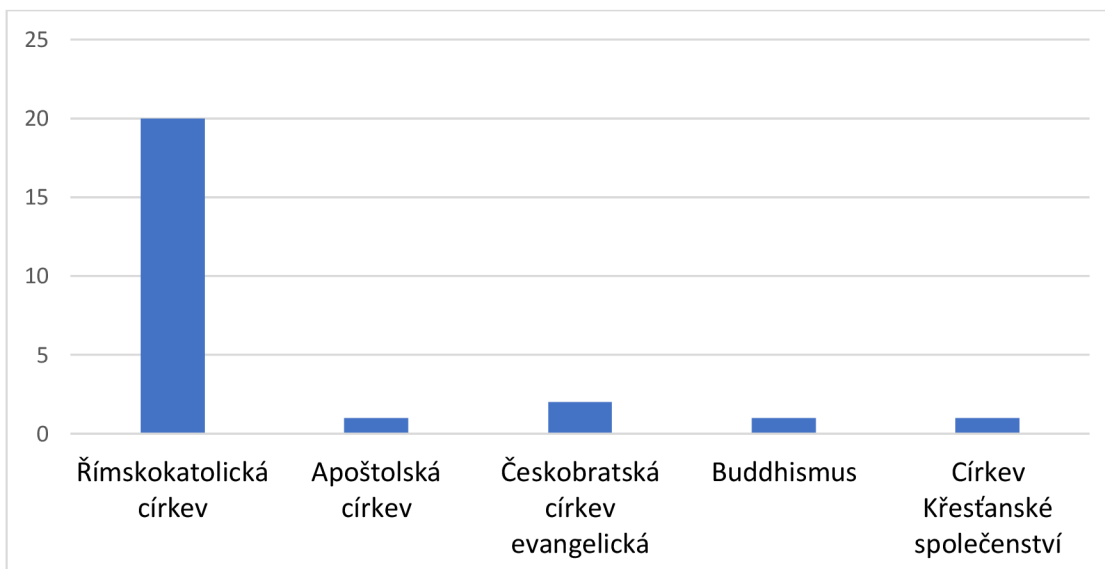
3. Hlásíte se k nějaké církevní organizaci nebo k jiné organizované náboženské skupině?

Respondenti byli tázáni, zda se hlásí k nějaké církevní organizaci nebo k jiné organizované náboženské skupině. Obr. 5 dokazuje, že převažují respondenti, kteří se nehlásí k žádné církevní organizaci – celkem 84 % respondentů. Respondentů, kteří se hlásí k nějaké církevní nebo jiné náboženské skupině, bylo pouze 16 %. Obr. 6 znázorňuje, k jakým církevním či jiným organizovaným náboženským skupinám se respondenti hlásí.



Obrázek č. 5 – Rozdělení respondentů dle toho, zda se hlásí k církevní organizace nebo k jiné organizované náboženské skupině

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

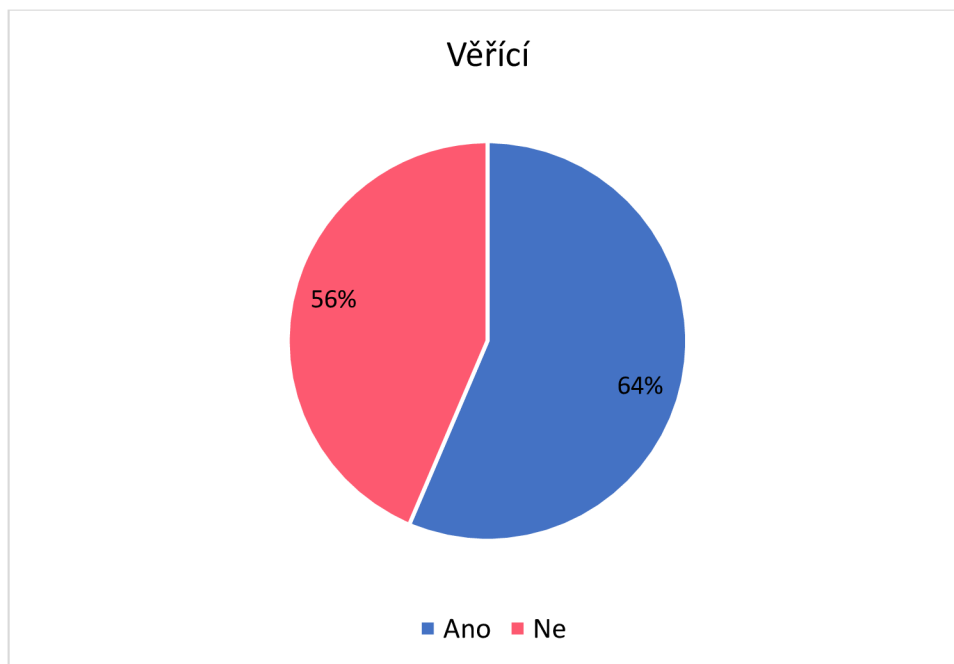


Obrázek č. 6 – Církevní organizace nebo jiné organizované náboženské skupiny, ke kterým se respondenti hlásí

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

4. Označil/a byste sám sebe jako věřícího (bez ohledu na to, zda-li se hlásíte k nějaké církevní organizaci nebo k jiné organizované náboženské skupině)?

Obr. 7 znázorňuje, kolik respondentů se považuje za věřící. Z grafu č. 6 lze zaznamenat, že převažují respondenti, kteří by se označili za věřící. Za věřící by se označilo celkem 64 % z dotazovaných respondentů, zbylých 56 % respondentů by se za věřící neoznačilo.



Obrázek č. 7 – Rozdělení respondentů dle toho, zda se považují za věřící

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

Na základě odpovědí respondentů na otevřenou otázku „*V co věříte?*“, byly vytvořeny kategorie, které reprezentují a zobecňují odpovědi respondentů na tuto otázku:

- **V Boha** – př. „*Věřím v Boha. Bůh je dle mého názoru velký jmenovatel, u kterého nezáleží, jaké má člověk náboženské vyznání. Bůh je zde pro všechny, kteří se k němu s prosbou obrací.*“
- **V sebe sama/samotného** – př. „*Ve vyšší moc, v sebe sama, svou transcendenci.*“
- **V nadpřirozeno** – př. „*Neztotožňuji se s žádnou církevní organizací ani náboženstvím, ale věřím v nějaký zdroj, který má na svědomí to, že se například věci dějí z určitého důvodu, dále věřím v duchy a anděly.*“

- **Ve vyšší moc** – př. „*Věřím, že tu je nějaká vyšší síla (nadpřirozeno?), ale ne že by nás nějakým způsobem ovlivňovala a rozhodovala za nás. Spíše jen v tom smyslu, že NĚCO existuje.*“
- **V sílu vesmíru** – př. „*Věřím v energie, vesmír a zákon přitažlivosti.*“
- **V něco, co nás přesahuje** – př. „*Věřím, že je "něco" přesahující člověka. Je jedno, jak "to" pojmenujeme a jakým způsobem k poznání dojdeme. Podle mě je člověk bytost spirituální a je mnoho cest k uvědomění si toho.*“
- **V osud** – př. „*Věřím, že co se má stát, stane se.*“

4.2 Analýza výsledků

Následující podkapitola se věnuje samotné analýze výsledků dotazníku ESI-R. Byla provedena analýza reliability, korelace jednotlivých škál dotazníku a byl také sledován vliv několika nezávislých proměnných na jednotlivých škálách dotazníku. Před testováním výsledků byl prozkoumán tvar rozdělení získaných dat a bylo zjištěno, že získané výsledky vykazují tvar připomínající normální rozložení. Na základě zjištění normálního rozložení dat byly ke statistické analýze použity parametrické testy.

4.2.1 Reliabilita dotazníku ESI-R

Byla provedena analýza vnitřní konzistence všech škál u dotazníku ESI-R pomocí výpočtu koeficientu Crombachovo alfa. Z analýzy vyplývá, že u všech škál (COS, EPD, EWB, PAR, REL), se prokázala dobrá reliabilita z hlediska vnitřní konzistence (tab. 1). Velmi vysoké hodnoty vnitřní konzistence dosáhly zejména **škála kognitivní orientace na spiritualitu** ($\alpha = 0,94$), **škála religiozity** ($\alpha = 0,91$) a **škála experimentálně fenomenologické dimenze** ($\alpha = 0,88$). Nižší, avšak stále uspokojivé hodnoty vnitřní konzistence, byly zaznamenány na **škále paranormálních přesvědčení** ($\alpha = 0,79$) a na **škále existenciální pohody** ($\alpha = 0,78$). Zjištěná vnitřní konzistence ESI-R dotazníku je u všech dimenzí poměrně vysoká a všechny dimenze se nachází nad hranicí 0,7. Dotazník ESI-R lze tedy bez obav použít pro výzkum bakalářské práce.

Tabulka č. 1 - Vnitřní konzistence jednotlivých škál u dotazníku ESI-R

<i>ESI</i>	<i>Cronbachova α</i>
<i>COS</i>	0,94
<i>EPD</i>	0,88
<i>EWB</i>	0,78
<i>PAR</i>	0,79
<i>REL</i>	0,91

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

Tabulka č. 3 obsahuje popisnou charakteristiku výsledků u jednotlivých škál dotazníku.

Tabulka č. 3 – Popisná charakteristika jednotlivých škál dotazníku ESI-R v tomto výzkumu

<i>ESI</i>	<i>Průměr</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>SD</i>
<i>COS</i>	14,85	0	24	6,78
<i>EPD</i>	10,28	0	24	6,48
<i>EWB</i>	14,04	1	24	4,94
<i>PAR</i>	12,59	0	24	7,15
<i>REL</i>	11,37	0	24	5,48

Zdroj: Vlastní výzkum (2020)

Zjištěné výsledky v tomto výzkumu můžeme porovnat s výsledky, ke kterým došel ve svém výzkumu D.A. MacDonald (tab. 4). Dosažené hodnoty studujících v oboru sociální práce se velmi podobají těm z výzkumu D.A. MacDonalda.

Tabulka č. 4 – Popisná charakteristika jednotlivých škál dotazníku ESI–R ve výzkumu D. A. MacDonalda z roku 2000

<i>ESI</i>	<i>Průměr</i>	<i>Min</i>	<i>Max</i>	<i>SD</i>
<i>COS</i>	14,39	0	24	4,96
<i>EPD</i>	9,89	0	24	4,75
<i>EWB</i>	14,94	0	24	4,52
<i>PAR</i>	12,47	0	24	5,14
<i>REL</i>	13,61	0	24	5,81

Zdroj: MacDonald (2000)

4.2.2 Korelace škál dotazníku ESI-R

Byl proveden výpočet Pearsonova korelačního koeficientu, pomocí kterého byly zjištěny statisticky významné vztahy mezi jednotlivými škálami dotazníku ESI-R (tab. 5).

Výsledky prokázaly, že škála kognitivní orientace na spiritualitu (COS) pozitivně koreluje na 1% hladině významnosti se škálami experimentálně-fenomenologická dimenze (EPD), paranormální přesvědčení (PAR) a religiozita (REL).

Škála experimentálně-fenomenologická dimenze (EPD) pozitivně koreluje na 1% hladině významnosti se škálou paranormálního přesvědčení (PAR) a škálou religiozity (REL).

Mezi škálami existenciální pohody (EWB) a paranormálního přesvědčení (PAR) byla zjištěna negativní korelace na 5% hladině významnosti.

Škála paranormálního přesvědčení (PAR) pozitivně koreluje na 1% hladině významnosti se škálou religiozity (REL).

Tabulka č. 5 – Korelace mezi jednotlivými škálami dotazníku ESI-R

<i>Korelace</i>	<i>COS</i>	<i>EPD</i>	<i>EWB</i>	<i>PAR</i>	<i>REL</i>
<i>COS</i>					
<i>EPD</i>	0,736**				
<i>EWB</i>	-0,650	-0,142			
<i>PAR</i>	0,439**	0,448**	-0,182*		
<i>REL</i>	0,858**	0,688**	-0,410	0,404**	

** $p \leq 0,01$, * $p \leq 0,05$

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

4.2.3 Rozdíly mezi nezávislými proměnnými

Následující podkapitola popisuje rozdíly z hlediska dotazníku ESI-R mezi nezávislými proměnnými (pohlaví, studovaná fakulta, status hlásící/nehlásící se k církvi, status věřící/nevěřící).

První sledovanou nezávislou proměnnou v rámci ESI-R dotazníku bylo pohlaví respondentů.

Na škále kognitivní orientace na spiritualitu (COS) nebyly nalezeny statisticky významné rozdíly mezi pohlavím ($df = 154$, $t = -0,147$, $sig = 0,883$). Muži na této škále dosahovali v průměru 14,63 bodů a ženy 14,88 bodů.

Na škále experimentálně fenomenologické dimenze (EPD) nebyly zaznamenány statisticky významné rozdíly mezi pohlavím ($df = 154$, $t = 1,585$, $sig = 0,115$). Na škále EPD muži dosahovali v průměru 12,47 bodů a ženy 9,97 bodů.

U škály existenciální pohody nebyly (EWB) prokázány statisticky významné rozdíly mezi pohlavím ($df = 154$, $t = 1,348$, $sig = 0,180$). Muži na této škále dosahovali v průměru 15,47 bodů a ženy 13,85 bodů.

Škála paranormálních přesvědčení (PAR) opět neprokázala statisticky významné rozdíly mezi pohlavím ($df = 154$, $t = -0,321$, $sig = 0,917$). Muži na této škále dosahovali v průměru 12,21 bodů a ženy 12,64 bodů.

Škála religiozity (REL) rovněž neprokázala statisticky významné rozdíly mezi pohlavím ($df = 154$, $t = -0,169$, $sig = 0,866$). Muži dosahovali na této škále v průměru 11,10 bodů a ženy 11,40 bodů.

Všechny výše uvedené výsledky jsou uvedené v tabulce č. 6.

Tabulka č. 6 – Rozdíly mezi pohlavím

<i>ESI</i>	<i>Průměr muži</i>	<i>Průměr ženy</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>	<i>SD muži</i>	<i>SD ženy</i>
<i>COS</i>	14,63	14,88	154	-0,147	0,883	8,40	6,56
<i>EPD</i>	12,47	9,97	154	1,585	0,115	8,32	6,16
<i>EWB</i>	15,47	13,85	154	1,348	0,180	4,34	5,00
<i>PAR</i>	12,21	12,64	154	-0,321	0,917	5,63	5,47
<i>REL</i>	11,10	11,40	154	-0,169	0,866	7,95	7,06

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

Další sledovanou nezávislou proměnnou byla fakulta, na které respondenti studují.

Na škále kognitivní orientace na spiritualitu (COS) jsou rozdíly mezi studovanými fakultami statisticky významné na 1% hladině významnosti ($df = 154$, $t = 5,822$, $sig = <0,001$). Studenti z Teologické fakulty na této škále dosahovali v průměru 17,99 bodů a studenti ze Zdravotně sociální fakulty 12,22 bodů. Lze tedy konstatovat, že studenti z Teologické fakulty dosahovali na této škále oproti studentům ze Zdravotně sociální fakulty podstatně vyšší skóre.

Na škále experimentálně fenomenologické dimenze (EPD) byly zaznamenány statisticky významné rozdíly na 1% hladině významnosti mezi studovanými fakultami ($df = 154$, $t = 3,843$, $sig = <0,001$). Studenti z Teologické fakulty na této škále dosahovali v průměru 12,37 bodů a studenti ze Zdravotně sociální fakulty 8,53 bodů.

U škály existenciální pohody nebyly (EWB) prokázány statisticky významné rozdíly mezi studovanými fakultami ($df = 154$, $t = 0,481$, $sig = 0,383$). Studenti z Teologické fakulty na této škále dosahovali v průměru 14,25 bodů a studenti ze Zdravotně sociální fakulty 13,87 bodů.

Škála paranormálních přesvědčení (PAR) opět neprokázala statisticky významné rozdíly mezi studovanými fakultami ($df = 154$, $t = 1,807$, $sig = 1,580$). Studenti z Teologické fakulty na této škále dosahovali v průměru 13,45 bodů a studenti ze Zdravotně sociální fakulty 11,87 bodů.

Škála religiozity (REL) prokázala statisticky významné rozdíly na 1% hladině významnosti mezi studovanými fakultami ($df = 154$, $t = 7,419$, $sig = <0,001$). Studenti z Teologické fakulty dosahovali na této škále v průměru 15,37 bodů a studenti ze Zdravotně sociální fakulty 8,02 bodů.

Všechny výše uvedené výsledky jsou uvedené v tabulce č. 7.

Tabulka č. 7 – Rozdíly mezi fakultami

<i>ESI</i>	<i>Průměr TF</i>	<i>Průměr ZSF</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>	<i>SD TF</i>	<i>SD ZSF</i>
<i>COS</i>	17,99	12,22	154	5,822	<0,001	5,75	6,47
<i>EPD</i>	12,37	8,53	154	3,843	<0,001	5,92	6,44
<i>EWB</i>	14,25	13,87	154	0,481	0,383	5,00	4,92
<i>PAR</i>	13,45	11,87	154	1,807	1,580	4,79	5,92
<i>REL</i>	15,37	8,02	154	7,419	<0,001	6,18	6,13

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

Další sledovanou nezávislou proměnnou byl status hlásící/nehlásící se k církvi nebo k jiné náboženské organizované skupině.

Na škále kognitivní orientace na spiritualitu (COS) jsou rozdíly mezi hlásícími se a nehlásícími se k církvi statisticky významné rozdíly na 1% hladině významnosti ($df =$

154, $t = 5,095$, $\text{sig} = <0,001$). Hlásící se k církvi na této škále dosahovali v průměru 20,72 bodů a nehlásící se k církvi 13,73 bodů.

Na škále experimentálně fenomenologické dimenze (EPD) byly zaznamenány statisticky významné rozdíly na 5% hladině významnosti mezi hlásícími se a nehlásícími se k církvi ($df = 154$, $t = 3,006$ $\text{sig} = <0,05$). Hlásící se k církvi na této škále dosahovali v průměru 13,76 bodů a nehlásící se k církvi 9,61 bodů.

U škály existenciální pohody nebyly (EWB) prokázány statisticky významné rozdíly mezi hlásícími se a nehlásícími se k církvi ($df = 154$, $t = -0,137$, $\text{sig} = 0,891$). Hlásící se k církvi na této škále dosahovali v průměru 13,92 bodů a nehlásící se k církvi 14,07 bodů.

Škála paranormálních přesvědčení (PAR) opět neprokázala statisticky významné rozdíly mezi hlásícími se a nehlásícími se k církvi ($df = 154$, $t = -0,109$, $\text{sig} = 0,913$). Hlásící se k církvi na této škále dosahovali v průměru 12,48 bodů a nehlásící se k církvi 12,61 bodů.

Škála religiozity (REL) prokázala statisticky významné rozdíly na 1% hladině významnosti mezi hlásícími se a nehlásícími se k církvi ($df = 154$, $t = 7,116$, $\text{sig} = <0,001$). Hlásící se k církvi na této škále dosahovali na této škále v průměru 19,48 bodů a nehlásící se k církvi 9,82 bodů.

Všechny výše uvedené výsledky jsou uvedené v tabulce č. 8.

Tabulka č. 8– Rozdíly mezi hlásícími se a nehlásícími se k církvi

<i>ESI</i>	<i>Průměr hlásí</i>	<i>Průměr nehlásí</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>	<i>SD hlásí</i>	<i>SD nehlásí</i>
<i>COS</i>	20,72	13,73	154	5,095	<0,001	2,81	6,74
<i>EPD</i>	13,76	9,61	154	3,009	<0,05	6,10	6,36
<i>EWB</i>	13,92	14,07	154	-0,137	0,891	4,10	5,10
<i>PAR</i>	12,48	12,61	154	-0,109	0,913	4,58	5,65
<i>REL</i>	19,48	9,82	154	7,116	<0,001	2,96	6,65

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

Poslední sledovanou nezávislou proměnnou byl status věřící/nevěřící.

Na škále kognitivní orientace na spiritualitu (COS) jsou rozdíly mezi věřícími a nevěřícími statisticky významné rozdíly na 1% hladině významnosti ($df = 154$, $t = 9,122$, $sig = <0,001$). Věřící na této škále dosahovali v průměru 18,36 bodů a nevěřící 10,29 bodů.

Na škále experimentálně fenomenologické dimenze (EPD) byly zaznamenány statisticky významné rozdíly na 1% hladině významnosti mezi věřícími a nevěřícími ($df = 154$, $t = 7,123$, $sig = <0,001$). Věřící na této škále dosahovali v průměru 13,10 bodů a nevěřící 6,62 bodů.

U škály existenciální pohody nebyly (EWB) prokázány statisticky významné rozdíly mezi věřícími a nevěřícími ($df = 154$, $t = 0,588$, $sig = 0,557$). Věřící na této škále dosahovali v průměru 14,25 bodů a nevěřící 13,78 bodů.

U škály paranormálních přesvědčení (PAR) naopak byly prokázány statisticky významné rozdíly na 1% hladině významnosti mezi věřícími a nevěřícími ($df = 154$, $t = 4,538$, $sig = <0,001$). Věřící na této škále dosahovali v průměru 14,24 bodů a nevěřící 10,46 bodů.

Škála religiozity (REL) prokázala statisticky významné rozdíly na 1% hladině významnosti mezi věřícími a nevěřícími ($df = 154$, $t = 12,413$, $sig = <0,001$). Věřící na této škále dosahovali v průměru 15,8 bodů a nevěřící 5,63 bodů.

Všechny výše uvedené výsledky jsou uvedené v tabulce č. 9.

Tabulka č. 9 – Rozdíly mezi věřícími a nevěřícími

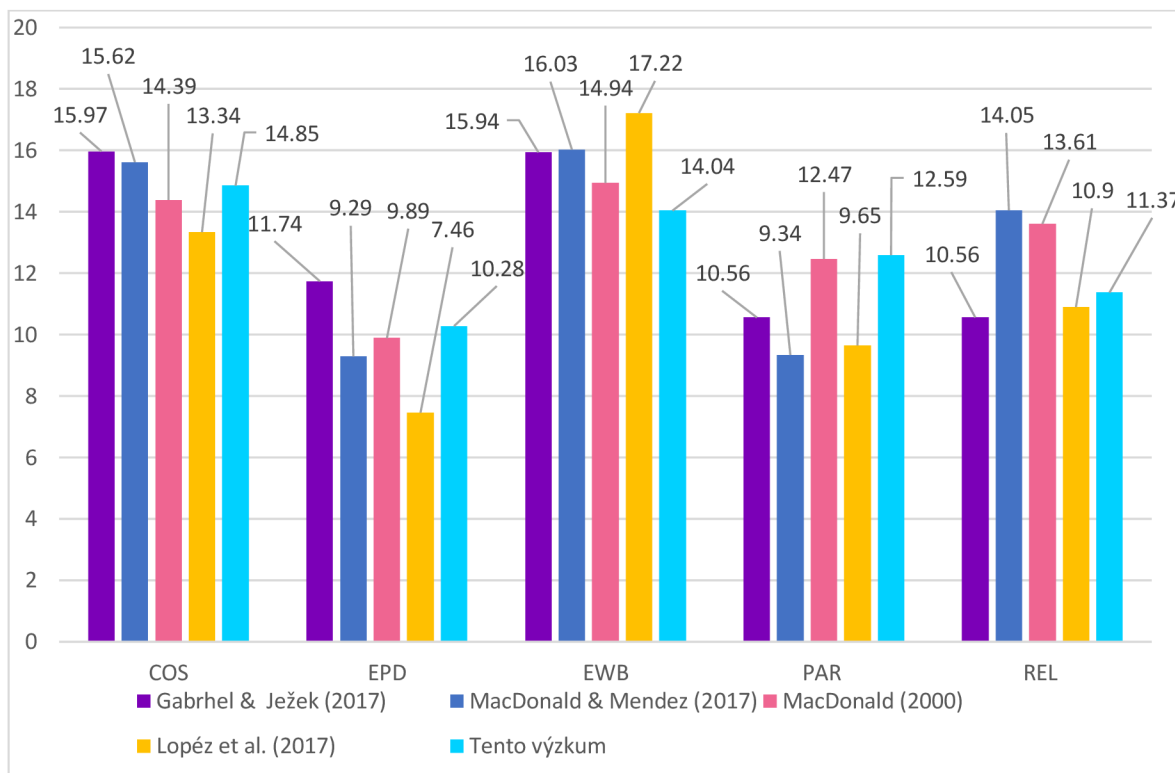
<i>ESI</i>	<i>Průměr věřící</i>	<i>Průměr nevěřící</i>	<i>df</i>	<i>t</i>	<i>Sig.</i>	<i>SD věřící</i>	<i>SD nevěřící</i>
<i>COS</i>	18,36	10,29	154	9,122	<0,001	5,11	5,92
<i>EPD</i>	13,10	6,62	154	7,123	<0,001	6,15	4,90
<i>EWB</i>	14,25	13,78	154	0,588	0,557	4,61	5,37
<i>PAR</i>	14,24	10,46	154	4,538	<0,001	4,80	5,59
<i>REL</i>	15,80	5,63	154	12,413	<0,001	5,46	4,52

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

4.2.4 Porovnání výsledků s jinými výzkumy

Obr. 8 porovnává výsledky výzkumu bakalářské práce s vybranými výzkumy, které zkoumaly míru spirituality pomocí ESI-R dotazníku. První uvedený výzkum zrealizovali Gabrhel a Ježek v České republice. Ve výzkumu od Gabrhla a Ježka z roku 2017 byla analyzována míra spirituality u 222 respondentů působících v oblasti pomáhajících profesí ve věkovém rozmezí 18-25 let (Gabrhel a Ježek, 2017). Druhý uvedený výzkum z roku 2017 realizovali MacDonald a Mendez na 263 peruánských chlapcích ve věku 11-16 let (MacDonald a Mendez, 2017). Dále je ve srovnání uveden výzkum z roku 2000, který opět uskutečnil MacDonald. V tomto výzkumu se však jednalo o vzorek 938 dospělých respondentů v USA (MacDonald, 2000). Poslední uvedený výzkum od Lopéze et al. z roku 2017 byl proveden ve Španělsku na vzorku 376 dospělých respondentů (Lopéz et al., 2017).

Z níže uvedeného grafu č. 6 lze zaznamenat, že průměrné skóre, kterého dosáhli studující v oboru sociální práce, se výrazným způsobem neodlišuje od ostatních výzkumů a míra spirituality je spíše nižší. Stojí však za povšimnutí, že ve srovnání s níže uvedenými studii, studenti sociálních oborů skórovali nejnižšími hodnotami na škále existenciální pohody (EWB). Naopak nejlépe si studenti sociálních oborů vedli na škále paranormálního přesvědčení (PAR).



Obrázek č. 8 – Srovnání výsledků výzkumu s jinými výzkumy ve světě i v ČR

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

4.3 Statistické testování hypotéz

Stanovené hypotézy byly testovány v programu SPSS pomocí T-testu pro dva nezávislé soubory a metodou korelace. Statistická významnost byla stanovena podle pravděpodobnosti $<0,05$.

H1: Studenti z Teologické fakulty dosahují oproti studentům ze Zdravotně sociální fakulty vyšší skóre na škále dimenze religiozity.

Pro ověření hypotézy č. 1 byl použit T-test pro dvě nezávislé skupiny (tab. 10). U hypotézy č. 1 byl zjištěn mezi skupinami statisticky významný vztah a hypotéza se **potvrdila**.

Tabulka č. 10 – T-test pro ověření hypotézy č. 1

		t	df	Sig.
Škála dimenze religiozity	Shodné rozptyly	7,419	154	,000

Zdroj: Vlastní výzkum, 2022

H2: Věřící dosahují oproti nevěřícím vyšší skóre na škále dimenze zkušenostně – fenomenologické.

Pro ověření hypotézy č. 2 byl použit T-test pro dvě nezávislé skupiny (tab. 11). U hypotézy č. 2 byl zjištěn mezi skupinami statisticky významný vztah a hypotéza se **potvrdila**.

Tabulka č. 11 – T-test pro ověření hypotézy č. 2

		t	df	Sig.
Škála dimenze zkušenostně fenomenologické	Shodné rozptyly	7,123	154	,000

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

H3: Studenti dosahují obecně vyšší skóre na škále kognitivní orientace na spiritualitu než na škále dimenze religiozity.

Hypotéza č. 3 byla ověřena pomocí korelace (tab. 12). Hodnota p vyšla signifikantní, hypotéza se tedy **potvrdila**.

Tabulka č. 12 – Korelační matice hypotézy č. 3

		Škála kognitivní orientace na spiritualitu	Škála religiozity
Škála kognitivní orientace na spiritualitu	Korelační koeficient (r)	1	,858**
	Hladina statistické významnosti (Sig. 2 tailed)		,000
	Počet respondentů (N)	156	156
Škála religiozity	Korelační koeficient (r)	,858**	1
	Hladina statistické významnosti (Sig. 2 tailed)	,000	
	Počet respondentů (N)	156	156

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

H4: Ženy dosahují na škále dimenze paranormálního přesvědčení vyšší skóre než muži.

Pro ověření hypotézy č. 1 byl použit T-test pro dvě nezávislé skupiny (tab. 13). U hypotézy č. 1 nebyl zjištěn mezi skupinami statisticky významný vztah (sig= 0,917) a hypotéza se **nepotvrdila**.

Tabulka č. 13 – T-test pro ověření hypotézy č. 4

		t	df	Sig.
Škála dimenze paranormálního přesvědčení	Shodné rozptyly	-0,321	154	,917

Zdroj: Vlastní výzkum (2022)

5 DISKUSE

Bakalářská práce se zabývá tématem spirituality u studujících oboru sociální práce. Cílem bakalářské práce bylo zjistit míru spirituality u studujících v oboru sociální práce. K dosažení stanoveného cíle byl použit dotazník ESI-R v českém překladu.

Pro zjištění míry spirituality u studujících v oboru sociální práce byla zvolena kvantitativní strategie, konkrétně standardizovaný dotazník ESI-R a doplňující sociodemografický dotazník. Výzkum byl realizován na Jihočeské univerzitě a výzkumný soubor tvořilo celkem 156 studentů sociálních oborů.

Na úvod je nezbytné zmínit možné limity našeho výzkumu. Při realizaci výzkumu mohlo dojít ke zkreslení získaných výsledků v důsledku nevyváženosti respondentů (v našem případě především z hlediska pohlaví) nebo nepravdivosti uvedených informací při vyplňování dotazníku. I přesto, že byla ve výzkumu použita poměrně reliabilní a ověřená metoda k měření spirituality, tak možným limitem by mohla být také nejednoznačnost a složitost pojmu spirituality.

Jako problematické by se mohlo zdát také zařazení škály existenciální pohody (EWB) do konstruktu dotazníku. Tato škála představuje spíše osobní spokojenost a postoj respondentů ke svému životu než součást spirituality. Božek et al. (2020) nebo Villani et al. (2019) však ve svých výzkumech prokázali pozitivní vztah mezi spiritualitou a duševním zdravím jedince. Lze však diskutovat o tom, zda-li lze duševní pohodu jedince řadit mezi složky spirituality.

I přes možné limity výzkumu, získaná data přinesla zajímavé výsledky, které mohou obohatit empirické zkoumání spirituality.

Výsledky výzkumu ukazují, že spiritualita patří mezi oblasti, které mohou představovat významnou součást života studujících na Jihočeské univerzitě v oboru sociální práce, poněvadž celkem 64 % respondentů by se označilo za věřící. Porovnáme-li však průměrné skóre v jednotlivých dimenzích spirituality u studujících oboru sociální práce s ostatními výzkumy, lze zaznamenat, že míra spirituality u studujících je v průměru obdobná jako u ostatních realizovaných výzkumů – studenti v průměru dosahovali skóre 63,1 bodů z možného skóre 120 bodů. Lze tedy konstatovat, že se míra spirituality u studujících v oborech sociální práce výrazným způsobem neodlišuje od míry spirituality v populaci a je spíše nižší. Na jednotlivých škálách pak studenti dosahovali v průměru

následující hodnoty: **COS** – 14,85, **EPD** – 10,28, **EWB** – 14,04, **PAR** – 12,59, **REL** – 11,37.

Rozdílné výsledky v míře spirituality a na jednotlivých škálách ESI-R dotazníku by mohly být způsobeny odlišnostmi mezi různými kulturami, kde byly různé výzkumy realizovány. Hamplová (2008) tvrdí, že Česká republika patří mezi nejsekulárnější evropské země. Sociologické výzkumy však dle Hamplové (2008) dokazují, že Češi čím dál tím více věří v existenci nadpřirozena. V tomto výzkumu byla zkoumána víra v nadpřirozeno v rámci škály paranormálních přesvědčení, na které respondenti v tomto výzkumu skórovali v porovnání s ostatními výzkumy nadprůměrně.

Naopak na škále existenciální pohody, která obsahuje otázky jako např. „*Můj život je často těžký.*“, „*Často pocítuji napětí.*“, „*Jsem nešťastný člověk.*“, dosahovali studenti sociálních oborů na Jihočeské univerzitě v průměru nižší hodnoty. Z tohoto zjištění lze usuzovat, že většina z dotazovaných studentů není plně spokojena v oblasti svého duševního zdraví. Rubio-Valera et al. (2018) ve svém výzkumu odhalili, že téměř 1/3 studujících v oborech sociální práce se setkalo s problémy v oblasti duševního zdraví. Kaczor (2019) upozorňuje, že v praxi je na sociálního pracovníka kladena velká psychická a leckdy i fyzická zátěž, proto autor apeluje na potřebu dostatečné psychohygieny. Kaczor (2019) rovněž zmiňuje, že je v oblasti psychohygieny vytvářen prostor pro vzdělavatele, kteří mohou podporovat seberozvoj sociálních pracovníků na poli mentálního a tělesného zdraví.

Dle mého názoru by edukace v oblasti duševního i tělesného zdraví byla velice prospěšná i v rámci studia v oboru sociální práce. Rovněž bych se zaměřila na podporu seberozvoje studentů, poněvadž zdravé a odolné osobnosti mohou v praxi lépe reagovat na stále zvyšující se požadavky na výkon této profese a předcházet tak syndromu vyhoření.

V rámci výzkumu byly sledovány také rozdíly v míře spirituality v závislosti na pohlaví, studované fakultě, statusu hlásící/nehlásící se k církvi a statusu věřící/nevěřící. Z tohoto výzkumu vyplývá, že pohlaví respondentů se neprokázalo jako signifikantní proměnná, jelikož u žádné ze škál nebyl nalezen statisticky významný rozdíl v závislosti na pohlaví. Náš výsledek nekoresponduje s výsledkem výzkumu Novotné (2020), která zkoumala míru spirituality u nelékařských zdravotnických pracovníků záchranné služby. Ve výzkumu Novotné (2020) dosahovaly ženy oproti mužům na jednotlivých škálách dotazníku ESI-R podstatně vyšší průměrné skóre. Vávra (2017) stejně jako Novotná

(2020) ve svém výzkumu potvrzuje, že v míře spirituality byly mezi studenty pomáhajících profesí zaznamenány viditelné rozdíly, přičemž hlavní roli sehrávalo především pohlaví.

Hamplová (2011) uvádí, že ženy více věří v existenci nadpřirozených jevů a častěji navštěvují kartářky, léčitele, astrology apod. Na základě tohoto tvrzení byla stanovena i hypotéza č. 4 „Ženy dosahují na škále dimenze paranormálního přesvědčení vyšší skóre než muži.“, která se však v tomto výzkumu nepotvrdila. V návaznosti na zamítnutí této hypotézy, by se dalo diskutovat o nepoměru mezi zúčastněnými respondenty z hlediska pohlaví, jelikož se našeho výzkumu zúčastnilo pouze 19 mužů a 137 žen. Hicks (2015) však konstatuje, že sociální práce je popisována jako profese, kde převažují ženy. Autor tvrdí, že i přes převahu žen v oboru sociální práce, muži zastávají v oblasti sociální práce dominantnější postavení. Janebová (2008) dokonce mluví o potřebě defeminizace sociální práce jako profese.

Naopak nejvíce signifikantní proměnnou se v tomto výzkumu prokázala víra respondentů. U všech škál, krom škály existenciální pohody, byl prokázán statisticky významný rozdíl mezi statusem věřící/nevěřící. Je pozoruhodné, že celkem 64% respondentů by se označilo za věřící, avšak za hlásící se k církvi nebo k jiné náboženské skupině by se označilo pouze 16% respondentů. Tento trend potvrzují slova Hamplové (2008), která tvrdí, že nízká míra církevní religiozity neznamená, že by v české společnosti nepřetržoval zájem o spirituální otázky a nadpřirozeno. Hypotéza č. 3, která se v tomto výzkumu potvrdila: „Studenti dosahují obecně vyšší skóre na škále kognitivní orientace na spiritualitu než na škále dimenze religiozity.“, potvrzuje slova Hamplové (2008). V návaznosti na status věřící/nevěřící byla stanovena i hypotéza č. 2: „Věřící dosahují oproti nevěřícím vyšší skóre na škále dimenze zkušenostně – fenomenologické.“, která se v tomto výzkumu také potvrdila.

Ráda bych se ještě zmínila o rozdílech mezi výsledky mezi studovanými fakultami. Jak již bylo zmíněno, obory zaměřené na sociální práci lze studovat na Jihočeské univerzitě na dvou fakultách, a to na Teologické a Zdravotné sociální fakultě. Na základě toho, že Teologická fakulta zakládá studium sociální práce především na křesťanských a etických hodnotách, bylo předpokládáno, že studenti z Teologické fakulty budou dosahovat v rámci dotazníku obecně vyšších hodnot. Tento předpoklad se potvrdil, poněvadž studenti z Teologické fakulty dosahovali v průměru 73,43 bodů a studenti ze Zdravotné

sociální fakulty 54,52 bodů. Na základě studované fakulty byla i stanovena hypotéza č.1: „Studenti z Teologické fakulty dosahují oproti studentům ze Zdravotně sociální fakulty vyšší skóre na škále dimenze religiozity.“, která se v tomto výzkumu potvrdila a dokazuje tak, že studenti z Teologické fakulty vykazují oproti studentům ze Zdravotně sociální fakulty vyšší míru spirituality i zbožnosti.

Za přínos bakalářské práce považuji především zmapování skupiny studujících v oborech sociální práce na Jihočeské univerzitě v oblastech spirituality. Náš výzkum může být podnětem k realizaci dalších výzkumů zaměřených na míru spirituality u osob z oblasti sociální práce. Osobně bych považovala za přínosné rozšířit vzorek studentů v oborech sociální práce napříč různými vzdělávacími institucemi nebo prozkoumat míru spirituality mezi samotnými sociálními pracovníky, tedy mezi osobami z praxe.

6 ZÁVĚR

Bakalářská práce se skládá z teoretické a praktické části. Teoretická část je rozdělena na celkem tři části. V první části je čtenář uveden do problematiky spirituality a seznamuje se s pojmy souvisejícími se spiritualitou. Druhá část se věnuje diskurzu spirituality v sociální práci. Poslední část teoretické části krátce popisuje nejznámější metody, které se využívají při empirickém zkoumání spirituality.

Cílem bakalářské práce bylo zjistit míru spirituality u studujících v oboru sociální práce.

Výzkum byl realizován pomocí kvantitativní strategie prostřednictvím metody dotazování, přičemž použitou technikou ve výzkumu byl standardizovaný dotazník Expressions of Spirituality Inventory–revised doplněný sociodemografickým dotazníkem. Výzkum byl realizován na Jihočeské univerzitě na Teologické a Zdravotně sociální fakultě.

Byl shromážděn vzorek celkem 156 osob, které byly ochotné zapojit se do výzkumu a splňovaly stanovené podmínky našeho výzkumu, tj. byly studujícími oboru sociální práce na Jihočeské univerzitě.

Analýzou získaných dat byla ověřena reliabilita dotazníku ESI-R, kdy byla zjištěna poměrně vysoká vnitřní konzistence u všech škál dotazníku ESI-R (COS $\alpha = 0,94$, EPD $\alpha = 0,88$, EWB $\alpha = 0,78$, PAR $\alpha = 0,79$, REL $\alpha = 0,91$). V rámci analýzy dat byly také sledovány rozdíly mezi jednotlivými nezávislými proměnnými. Největší statistické rozdíly byly zaznamenány u statusu věřící/nevěřící. Nejméně signifikantní nezávislou proměnnou se ukázalo být pohlaví respondentů.

V rámci výzkumu byly stanoveny celkem čtyři hypotézy, které byly testovány pomocí T-testu pro dvě nezávislé skupiny a korelační analýzou.

První stanovená hypotéza zněla následovně: „Studenti z Teologické fakulty dosahují oproti studentům ze Zdravotně sociální fakulty vyšší skóre na škále dimenze religiozity.“, přičemž pomocí T-testu pro dvě nezávislé skupiny byla hypotéza č. 1 potvrzena.

U testování T-testem pro dvě nezávislé skupiny druhé stanovené hypotézy, která zněla: „Věřící dosahují oproti nevěřícím vyšší skóre na škále dimenze zkušenostně – fenomenologické.“, byla zjištěna existence vztahu.

Korelační analýzou byla prokázána třetí stanovená hypotéza, která zněla následovně: „Studenti dosahují obecně vyšší skóre na škále kognitivní orientace na spiritualitu než na škále dimenze religiozity.“

Čtvrtá hypotéza: „Ženy dosahují na škále dimenze paranormálního přesvědčení vyšší skóre než muži.“, byla testována pomocí T-testu pro dvě nezávislé skupiny. Výsledky testu přinesly překvapující výsledky, poněvadž nebyl prokázán vztah mezi pohlavím na škále paranormálního přesvědčení, jak bylo předpokládáno. Pohlaví se neprokázalo jako signifikantní proměnná u žádné ze škál ESI-R dotazníku.

Vyhodnocené výsledky poukazují na to, že spiritualita může tvořit významnou část života studentů sociální práce, poněvadž celkem 64 % z dotazovaných by se označilo za věřící. Avšak z výsledků standardizovaného dotazníku vyplývá, že studenti sociální práce nevykazují vyšší míru spirituality, než je v populaci.

Bakalářská práce poskytuje sondu do spirituality studujících v oboru sociální práce na Jihočeské univerzitě. Získaná data a výsledky výzkumu mohou obohatit oblast zkoumání spirituality a zároveň podněcují k realizaci dalších výzkumů z oblasti spirituality na území České republiky.

7 SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

BAŠTECKÁ, B., 2013. *Psychosociální krizová spolupráce*. Praha: Grada. Psyché (Grada). 320 s. ISBN 978-80-247-4195-6.

BAUM, D. et al., 2014. *Výzkumné metody v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita. 356 s. ISBN 978-80-7464-390-3.

BOŽEK, A. et al., 2020. The Relationship Between Spirituality, Health-Related Behavior, and Psychological Well-Being. *Frontiers in Psychology*. 11, 1997. DOI 10.3389/fpsyg.2020.01997.

CAKIRPALOGLU, P., 2012. *Úvod do psychologie osobnosti*. Praha: Grada. Psyché. 288 s. ISBN 978-80-247-4033-1.

CANDA, E., 2020. *Spiritual Diversity in Social Work Practice: The Heart of Helping*. Oxford university press. 624 s. ISBN 978-01-9060-229-1.

CIMRMANNOVÁ, T., 2017. Spirituality in Social Work with Respect to the Helping Person's Education and Skills. *Caritas et veritas*. 7(1), 22-31. DOI 10.32725/cetv.2017.005.

ELICHOVÁ, M., 2017. *Sociální práce: aktuální otázky*. Praha: Grada. 264 s. ISBN 978-80-2710-080-4.

ELKINS, D. N. et al., 1988. Toward a humanistic- phenomenological spirituality: Definition, description, and measurement. *Journal of Humanistic Psychology*. 28(4), 5–18. DOI 10.1177/0022167888284002.

EMMONS, R. A., 2000. Is spirituality an intelligence? Motivation, cognition, and the psychology of ultimate concern. *The International Journal for the Psychology of Religion*. 10(1), 3–26. ISSN 1532-7582.

FALTISOVÁ, 2021. *Motivace sociálních pracovníků*. Sociální noviny [online]. Praha: Konfederace sociálních služeb. ISSN 2464-6792. [cit. 2021-12-23]. Dostupné z: <http://socialninovinky.cz/novinky-v-socialni-oblasti/587-motivace-socialnich-pracovniku-tana-faltisova>

FISCHER, O., HERYÁN, L., JANDEJSEK, P., ŠIRKA, Z. Š., 2018. Aspekty spirituality v příkladech teologicko-filozofického vzdělávání pro sociální práci. *Fórum sociální práce*. 2, 9-24. ISSN 2336-6664.

GABRHEL, V., JEŽEK, S., 2017. Factor validity and internal consistency of the Expressions of Spirituality Inventory – Revised (ESI-R): The Czech context. *International Journal of Transpersonal Studies*. 36 (1), 101-109. DOI 10.24972/ijts.2017.36.1.101.

GARDNER, H., 2000. A case against spiritual intelligence. *The International Journal for the Psychology of Religion*. 10(1), 27–34. ISSN 1532-7582.

GÉRINGOVÁ, J., 2011. *Pomáhající profese: tvořivé zacházení s odvrácenou stranou*. Praha: Triton. 200 s. ISBN 978-80-7387-394-3.

GROF, S., 2013. *Kosmická hra*. 2. vydání. Praha: Práh. 328 s. ISBN 978-80-7252-418-1.

GULOVÁ, L., 2011. *Sociální práce: pro pedagogické obory*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). 208 s. ISBN 978-80-247-3379-1.

HAMPLOVÁ, D., 2008. Čemu Češi věří: dimenze soudobé české religiozity. *Sociologický časopis*. 44(4), 703-723. ISSN 0038-0288.

HAMPLOVÁ, D., 2011. Náboženství a pohlaví: Proč jsou ženy zbožnější než muži? *Sociologický časopis*. 47(2), 297-323. ISSN 0038-0288.

HARTL, P., HARTLOVÁ, H., 2010. *Velký psychologický slovník*. Praha: Portál. 797 s. ISBN 978-80-7367-686-5.

HAY, D., NYE R., 2006. *Spirit of the child*. Jessica Kingsley Publishers. 224 s. ISBN 978-18-431-0371-4.

HENDL, J., REMR, J., 2017. *Metody výzkumu a evaluace*. Praha: Portál. 373 s. ISBN 978-80-262-1192-1.

HICKS, S., 2015. Social work and gender: An argument for practical accounts. *Qualitative Social Work*. 14(4), 471-487. DOI 10.1177/1473325014558665.

HIEBLER-RAGER, M., et al., 2018. Personality Influences the Relationship Between Primary Emotions and Religious/Spiritual Well-Being. *Frontiers in Psychology*. 9. DOI 10.3389/fpsyg.2018.00370.

HLÁVKOVÁ, M., 2020. Spiritualita v našem životě. *Časopis Meduňka*. 22(7), 10-12. ISSN 1214-4932.

HODGE, D. R., HORVATH, V. E., 2011. Spiritual Needs in Health Care Settings: A Qualitative Meta-Synthesis of Clients. *Perspectives Social Work*. 56 (4), 306-316. DOI 10.1093/sw/56.4.306.

JANEBOVÁ, R., 2008. Úvahy nad genderovým tichem aneb Je gender relevantní kategorií pro sociální práci? *Sociální práce*. 2(8), 90-105. ISSN 1213-6204.

JANKOVSKÝ, J., 2018. *Etika pro pomáhající profese*. 2. vydání. Praha: Stanislav Juhaňák - Triton. 302 s. ISBN 978-80-7553-414-9.

JANŠTOVÁ, A., SLEZÁČKOVÁ, E., 2016. Vztah spirituální inteligence a duševního zdraví: význam nalézání osobního smyslu a duchovní praxe. *E-psychologie*. 10(2), 18-33. ISSN 1802-8853.

KACZOR, M., 2019. Duševní hygiena sociálního pracovníka a její podpora ze strany zaměstnavatelů a vzdělavatelů jako zásadní činitelé kvalitní praxe. *Fórum sociální práce*. 12(2), 9-27. ISSN 2336-6664.

- KANÁK, J., 2015. Postavení diskursu spirituality v sociální práci. *Sociální práce*. 15(4), 30-46. ISSN 1213-6204.
- KANÁK, J., 2019. Spirituálně laděné intervence v krizové intervenci u sociálních pracovníků křesťanek. *Caritas et Veritas*. 9(1), 58-70. DOI 10.32725/cetv.2019.008.
- KASSIN, S. M., 2012. *Psychologie*. 2. vydání. Brno: CPress. 800 s. ISBN 978-80-264-0074-5.
- KODÝMOVÁ, P., 2012. Domácí tradice sociální práce. In: MATOUŠEK, O. *Základy sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál, s. 111-153. ISBN 978-80-262-0211-0.
- KOLÁČKOVÁ, J., 2013. Supervize. In: MATOUŠEK, O. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál, s. 349-365. ISBN 978-80-262-0213-4.
- LEMOS, V., OÑATE M. E., 2018. Espiritualidad y personalidad en el marco de los Big Five. *Ciencias Psicológicas*. 12(1), 59 - 66. DOI 10.22235/cp.v12i1.1595.
- LÓPEZ, E., 2017. Psychometric properties of a Spanish adaptation of the Expressions of Spirituality Inventory–Revised (ESI–R). *International Journal of Transpersonal Studies*. 36(1), 110-121. DOI 10.24972/ijts.2017.36.1.110.
- MACDONALD, D. A., 2000. *The Expressions of Spirituality Inventory Test Development, Validation and Scoring Information*. [Unpublished test manual].
- MAHMOOD, A. et al., 2018. Spiritual intelligence research within human resource development: A thematic review. *Management Research Review*. 41(8), 987-1006. DOI 10.1108/MRR-03-2017-0073.
- MACHŮ, K., 2015. Dotazník Expressions of Spirituality Inventory (ESI) jako metoda měření spirituality. *E- psychologie*. 9(3), 1-9. ISSN 1802-8853.
- MATOUŠEK, O., 2012. *Základy sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. 400 s. ISBN 978-80-262-0211-0.

MATOUŠEK, O., 2013. *Metody a řízení sociální práce*. 3. vydání. Praha: Portál. 300 s. ISBN 978-80-262-0213-4.

MÁTEL, A., 2019. *Teorie sociální práce I: sociální práce jako profese, akademická disciplína a vědní obor*. Praha: Grada Publishing. 208 s. ISBN 978-80-271-2220-2.

MENDEZ, D. M., MACDONALD, D. A., 2017. The measurement of spirituality in children: An evaluation of the Expressions of Spirituality Inventory—Revised (ESI-R) with a sample of Peruvian school children. *International Journal of Transpersonal Studies*. 36(1), 122–136. DOI 10.24972/ijts.2017.36.1.122.

MILFAIT, R. 2014. Lidskoprávní profese sociální práce jako významný a inspirativní aktér sociální politiky. *Aktuální otázky sociální politiky – teorie a praxe*. 8(1), 70-85. ISSN 1804-9095.

NAKONEČNÝ, M., 1996. *Motivace lidského chování*. Praha: Academia. 270 s. ISBN 80-200-0592-7.

NAVRÁTIL, P., 2017. O spiritualitě v sociální práci. *Caritas et Veritas*. 7(1), 9-12. ISSN 1805-0948.

NĚMEČKOVÁ, K., 2016. *Kapitoly k nenáboženské spiritualitě*. 73 s. Praha: Carpe Momentum. ISBN 978-80-905-3343-1.

NOVOTNÁ, I., 2020. *Míra a význam spirituality pro nelékařské zdravotnické pracovníky záchranné služby*. Olomouc. Bakalářská diplomová práce. FF UP.

OPATRNÝ, A., 2019. *Evangelizace a víra*. Červený Kostelec: Pavel Mervar. 180 s. ISBN 978-80-7465-389-6.

OTTO, R., 1998. *Posvátno: iracionalita v ideji božství a její poměr k racionalitě*. Praha: Vyšehrad. 157 s. ISBN 80-7021-260-8.

PIEDMONT, R. L., 1999. Does Spirituality Represent the Sixth Factor of Personality? Spiritual Transcendence and the Five-Factor Model. *Journal of personality*. 67(6), 985-1013. DOI 10.1111/1467649400080.

PROCHÁZKOVÁ, T., 2018. *Teorie motivace dle Maslowa*. [online]. Brno: Mentem, brain training [cit. 2021-12-22]. Dostupné z: <https://www.mentem.cz/blog/teorie-motivace>

PRŮCHA, J., 2020. *Psychologie učení: teoretické a výzkumné poznatky pro edukační praxi*. Praha: Grada. Psyché (Grada). 272 s. ISBN 978-80-271-2853-2.

RUBIO-VALERA, M. et al., 2018. Reducing the Mental Health–Related Stigma of Social Work Students: A Cluster RCT. *Research on Social Work Practice*. 28(2), 164-172. DOI 10.1177/1049731516641492.

ŘÍČAN, P., 2002. *Psychologie náboženství*. Praha: Portál. 326 s. ISBN 80-7178-547-4.

ŘÍČAN, P., 2006. Spiritualita jako klíč k osobnosti a lidským vztahům. *Československá psychologie*. 50(2), 119-137. ISSN 0009-062X.

ŘÍČAN, P., 2007. *Psychologie náboženství a spirituality*. Praha: Portál. 328 s. ISBN 978-80-7367-312-3.

ŘÍČAN, P., 2009. Spiritualita v psychologii. In: BAŠTECKÁ, B. et al, *Psychologická encyklopedie: aplikovaná psychologie*. Praha: Portál, s. 379-382. ISBN 978-80-7367-470-0.

ŘÍČAN, P., 2010a. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6. vydání. Praha: Grada. 208 s. ISBN 978-80-247-3133-9.

ŘÍČAN, P., 2010b. Spiritualita v centru struktury osobnosti. In: BLATNÝ, M., *Psychologie osobnosti: hlavní témata, současné přístupy*. Praha: Grada. Psyché, s. 225-237. ISBN 978-80-247-3434-7.

SCHERMER, V., L., 2007. *Duch a duše: nové paradigma v psychologii, psychoanalýze a psychoterapii*. Praha: Triton. 280 s. ISBN 978-80-7254-816-3.

SMÉKAL, V., 2017. *Psychologie duchovního života*. Brno: Cesta. 134 s. ISBN 978-80-7295-221-2.

STEVENS, M. et al., 2012. Helping others or a rewarding career? Investigating student motivations to train as social workers in England. *Journal of Social Work*. 12(1), 16-36. DOI 10.1177/1468017310380085.

STRÍŽENEC, M., 2003. Škály spirituality. *Československá psychologie*. 47(6), 548- 553. ISSN 0009-062X.

STRÍŽENEC, M., 2004. Ako psychológia dnes chápe spiritualitu. *Teologický časopis*. 2(1), 63-74. ISSN 1336-3395.

SVATOŠOVÁ, M., 2012. *Víme si rady s duchovními potřebami nemocných?* Praha: Grada. 112 s. ISBN 978-80-247-4107-9.

ŠTASTNÁ, J., KRÍŽOVÁ, E., 2017. Přístupy uplatňované v sociální práci: eklektismus teoretických východisek a různorodost praxe očima studentů sociální práce. *Sociální práce*. 17(2), 30-41. ISSN 1213-6204.

VASCONCELOS, A., F., 2020. Spiritual intelligence: a theoretical synthesis and work-life potential linkages. *International Journal of Organizational Analysis*. 28(1), 109-134. DOI 10.1108/IJOA-04-2019-1733.

VÁVRA, O., VÁVROVÁ, S., PECHOVÁ, O., 2017. Spiritualita u studentů sociální pedagogiky a dalších oborů pomáhajících profesí. *Sociální pedagogika*. 5(1), 76-89. DOI 10.7441/soced.2017.05.01.05.

VILLANI, D. et al., 2019. The role of spirituality and religiosity in subjective well-being of individuals with different religious status. *Frontiers in Psychology*. 10, 1525. DOI 10.3389/fpsyg.2019.01525.

VOJTÍŠEK, Z., DUŠEK, P., MOTL, J., 2012. *Spiritualita v pomáhajících profesích*. Praha: Portál. 231 s. ISBN 978-80-262-0088-8.

ZACHAROVÁ, E., 2012. *Základy vývojové psychologie*. Ostrava: Ostravská univerzita. 97 s. ISBN 978-80-7464-220-3.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, 2006. [online]. [cit. 2022-01-14]. In: *Sbírka zákonů České republiky*, částka 37, s. 1257-1289. ISSN 1211-1244. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/sbirka.sqw?cz=108&r=2006>

8 SEZNAM ZKRATEK A VYBRANÝCH POJMŮ

COS	škála kognitivní orientace na spiritualitu
č.	číslo
df	počet stupňů volnosti v t-testu
EPD	škála kognitivní orientace na spiritualitu
ESI-R	Expressions of Spirituality Inventory-revised
EWB	experimentálně fenomenologická dimenze
IBM SPSS	statisticko-analytický software
Max	maximální hodnota znaku
Min	minimální hodnota znaku
PAR	dimenze paranormálního přesvědčení
REL	škála religiozity
Sb.	sbírka
SD	směrodatná odchylka
Sig.	hladina významnosti
t	hodnota t při provedení t-testu
TF	Teologická fakulta
ZSF	Zdravotně sociální fakulta

9 PŘÍLOHY

9.1 Příloha č. 1 Standardizovaný dotazník Expression of Spirituality Inventory (český překlad užitý při sběru dat)

Vážené respondentky, vážení respondenti,

jsem studentka posledního ročníku Zdravotně sociální fakulty JU v Českých Budějovicích a obracím se na Vás s žádostí o vyplnění dotazníku, který poslouží jako podklad pro bakalářskou práci na téma „Spiritualita studujících v oboru sociální práce“. Účast ve výzkumu je anonymní a dobrovolná. Vyplněním dotazníku souhlasíte se svou účastí na výzkumu k bakalářské práci.

Předem děkuji za spolupráci.

Veronika Březovská

Dotazník se týká vašich zkušeností, postojů, přesvědčení a životního stylu, vztahujících se ke spiritualitě. Níže je uvedeno několik tvrzení. Pozorně si je přečtete a posuďte, nakolik s nimi souhlasíte. Odpovídejte označením vhodné číselné odpovědi.

1) Spiritualita je důležitou součástí mé osoby.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

2) Měl/a jsem zážitek, kdy se mi zdálo, že jsem se vším velmi hluboce spojen/á.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

3) Vždycky mi připadá, že dělám všechno špatně.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

4) Je možné komunikovat se zemřelými.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

5) Myslím si, že je důležité účastnit se náboženských obřadů.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

6) Spiritualita je základní složkou lidské existence.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

7) Zažila/a jsem stav, kdy pro mě čas a prostor přestaly existovat.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

8) Nejsem se sebou spokojen/á.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

9) Věřím v existenci čarodějnictví.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

10) Pociťuji blízkost vyšší moci.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

11) Díky své spiritualitě si více uvědomuji, jak žiji.

Rozhodně nesouhlasím 0 1 2 3 4 Rozhodně souhlasím

12) Měl/a jsem mystický zážitek.

- | | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
|---|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
| 13) Mnohé z toho, co v životě dělám, se mi zdá vnucené. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 14) Je možné předpovídat budoucnost. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 15) Považuji se za nábožensky orientovaného člověka. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 16) Dřív než se rozhodnu, snažím se zvážit všechny prvky problému, včetně jeho spirituálních aspektů. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 17) Měl/a jsem zážitek, kdy se mi zdálo, že splývám s mocí nebo silou, větší než jsem já sám/a. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 18) Můj život je často těžký. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 19) Nevěřím na duchy a přízraky. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 20) Vidím Boha nebo Vyšší Moc přítomnu ve všem, co dělám. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 21) Moje spiritualita je prospěšná mému životu. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 22) Měl/a jsem zážitek, kdy se mi zdálo vše posvátným. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 23) Často pociťuji napětí. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 24) Myslím si, že psychokinéze, neboli pohybování předměty pomocí vlastní mysli, je možná. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 25) Praktikuji nějaký druh modlitby. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 26) Domnívám se, že je důležité věnovat pozornost svému spirituálnímu růstu. | | | | | | | |
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
| 27) Měl/a jsem zážitek, kdy se mi zdálo, že překračuji své běžné vnímání sebe samého/samé. | | | | | | | |

- | | | | | | | | |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
- 28) Jsem nešťastný člověk.
- | | | | | | | | |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
- 29) Je možné opustit své tělo.
- | | | | | | | | |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
- 30) Věřím, že Bůh nebo Vyšší Moc je zodpovědná za moji existenci.
- | | | | | | | | |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
- 31) Zdá se, že tento dotazník vyhodnocuje míru spirituality.
- | | | | | | | | |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
- 32) Odpověděl/a jsem na všechny otázky upřímně.
- | | | | | | | | |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
| | Rozhodně nesouhlasím | 0 | 1 | 2 | 3 | 4 | Rozhodně souhlasím |
|--|-----------------------------|----------|----------|----------|----------|----------|---------------------------|
- 33) Jakého jste pohlaví?
- Muž – Žena**
- 34) Na jaké fakultě Jihočeské univerzity studujete?
- Zdravotně sociální fakulta – Teologická fakulta**
- 35) Hlásíte se k církevní organizaci nebo k jiné organizované náboženské skupině?
- Ano – Ne**
- 36) Pokud jste v předešlé otázce odpověděl/a ano, uveďte ke které:
- 37) Označil/a byste sám sebe jako věřícího (bez ohledu na to, zda-li se hlásíte k nějaké církvi nebo k jiné organizované náboženské skupině)?
- Ano – Ne**
- 38) Pokud jste v předešlé otázce odpověděl/a ano, v co věříte?